

Obisk

Sveti Jurij, vitez pomladi (Iz naše ljudske keramične umetnosti v Ribnici in okolici)

Ko na Veliki teden »Boga straše...«

Po nekaterih krajih hodijo otroci na Veliki teden k jutrnjam delat hrušč, ki spominja na potres ob Kristusovi smrti na Golgoti. Ta reč je za mladino velik dogodek, na katerega se skrbno pripravlja, kakor pričajo naše slike, ki kažejo, kako otroci znašajo vse potrebno za to »strašenje«; kako čakajo s krepelci in kolci na dano znamenje iz cerkve; s kakšnim ognjem »straše Boga« in delajo grmeč hrum; kako potem znašajo razbite ostanke v kot za cerkev, kjer bodo počakali, da bodo na Veliko soboto zjutraj z njim podnetili sveti velikonočni ogenj

(Foto J. Hafner)

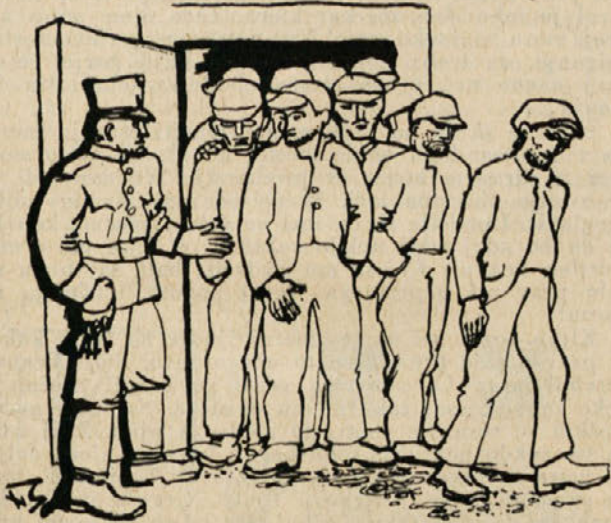
Ivan Matičič

Risbe Fr. Goršeta

In vrata so se zaprla

Alo ven, vsi ven! Na zrak, na sprehod! Da se naužite svežih moči, vi obupanci, vi zakrknjenci, vi lopovi! — Jetniki se usipljejo na dvorišče jetnišnice, ki je obdano z visokim obzidjem, da jih ne more nihče motiti pri tem predpisanem sprehodu. O, pa še kako radi gredo na ta sprehod! Jetnik se mora naužiti svežega zraka, da bo ostal zdrav in krepak in da bo dolgo živel na zemlji.

Le nekdo je, ki noče na zrak, ki se brani z vsemi štirimi iti na dvorišče. Kdo pa je tako nespameten? Ali ga vidite, kako ga paznik vleče iz celice, on se pa brani, ne mara ven pa ne mara. Pravi, da vsi jetniki in vsi pošteni ljudje s prstom kažejo nanj, nihče noče z njim spregovoriti, zaničujejo ga ko izobčenca. Ne, on ne spada med dostojne ljudi, zato ne mara mednje. — Ja, kdo pa je ta in kaj je vendar naredil? — To je Šime Lapuh, ki je ubil očeta. — Očeta je ubil, svojega lastnega očeta? Ta fant? Jo, Bog naj ga sodi! — Da, glejte ga, kako je zdelan, a mu je šele 28 let. O, kako ga je vzelo, saj ga vidno jemlje! Petnajst let je dobil, a jih ne bo preživel.

U, petnajst let! — Ja, grdo je naredil z očetom, kaj samo z očetom, z materjo, z brati in sestrami, z vsemi je tako okrutno počenjal! Kot najstarejši sin in bodoči gospodar je hotel že kar nedoletne segnati od hiše, starše pa odriniti, da bi se čimprej polastil grunta. Da, bil je grd, okruten — in vse to so sodniki upoštevali njemu v slabo, pa so mu tem več prisodili. Sicer so pa imeli tudi dovolj vzroka. Pomislite, oče ga je bil zasačil, ko mu je kradel denar iz skrinje. A namesto da bi malo pridnež zbežal od sramu in sramote, je pa segel po samokresu pa očeta na mestu ustrelil, naravnost v srce ga je zadel... Očetomorilec je, najnižje bitje na svetu! Ej, kako so ga zavrgli njegovi domači! Niti k obravnavi niso hoteli priti, ker ga niso marali videti, in nikoli ga nihče ne obiše, vse ga je zavrglo.

Ja, vse to mu je zadalo globoke rane. Čeprav je bil zakrknjen, ga je polagoma vnesti in zdelala. In danes je krotak, da bi vsakomur pete poljubil za prijazno besedo. Pa se še čudite, ker se brani iti na dvorišče med jetnike. Ni čudno, saj ga res vsi gledajo po strani, ker tako velikega zločinca ni med njimi. Lastnega očeta je ubil, Bog naj ga sodi, človeška sodba ne more sprati krvi z njegovih rok.

Zjutraj odpre ječar celico in pogleda noter. Šime Lapuh sedi na pogradu. Ko zagleda ječarja, pride k vratom.

»Paznik, ječar, usmilite se me!« reče in paznika obupno proseče gleda.

»Kaj hočeš?«

»Nič nočem. Usmilite se me, ubijte me! Ne morem več živeti!«

»Vso noč si zopet rjul.«

»Da, vso noč.«

»Pojdi na dvorišče, da se malo sprehodiš.«

»Pustite me, saj nisem za nikamor,« reče izmučen in se vrne k ležišču. Ne, za nikamor ni. Tudi ždi izmučen, strašno zdelan, kajti noč mu je še hujša od dneva, desetkrat hujša. Sami prividi, sama kri, strahovi. Očeta vidi, prestreljeno srce ima, in sin si zakriva oči, vpije, beži. In vidi mater, družino, sklenjene roke — in Šime zopet vpije, kliče jih, nihče ga ne pogleda. In zjutraj ždi tu ves izmučen in obupan, samo umreti si želi, ubežati strahotnim mukam.

»Ječar, usmilite se me, ubijte me! Moje muke so neznosne!«

Nazadnje se je jetnik ječarju, oziroma enemu izmed ječarjev, ki so se v službi vrstili, res zasmilil. Ne da bi mu hotel izpolniti željo in ga ubiti, to ne, ali na kak drug način je skušal kazati sočutje do tega, ki ga je vse zavrglo.

»Slišiš, Lapuh, kaj pa če bi te spravili k drugim jetnikom, tako da vas bo več skupaj, da ne boš vedno le sam.«

»Kaj bi jaz med drugimi! Ne spadam mednje, strah bi jih bilo biti poleg mene.«

»Čemu, saj imajo tudi drugi kosmato vest; e, so pravi lopovi med njimi!«

»Toda rok nimajo okrvavljenih kakor jaz!«

»Tudi roke, o, pa še kako!«

»Z očetovo krvjo?«

»Ne, takega pa ni med njimi,« odkima paznik.

»Ne spadam mednje.«

»Kaj bi pa hotel, da napravimo s tabo?«

»Nič. Mi ni pomoči.«

»Da te izpustimo, to bi bilo zate najboljše zdravilo.«

»Da me izpustite? To bi zame ne imelo pomena.«

»I zakaj ne? Prostosti bi se pač nihče ne branil.«

»Hvala, jaz je ne maram. Kaj mi bo prostost, kam naj grem?«

»Kam, domov bi šel pa bi se z domačimi spravil.«

»Nimam več doma. Meni so umrli vsi, a grunt mi je propadel.«

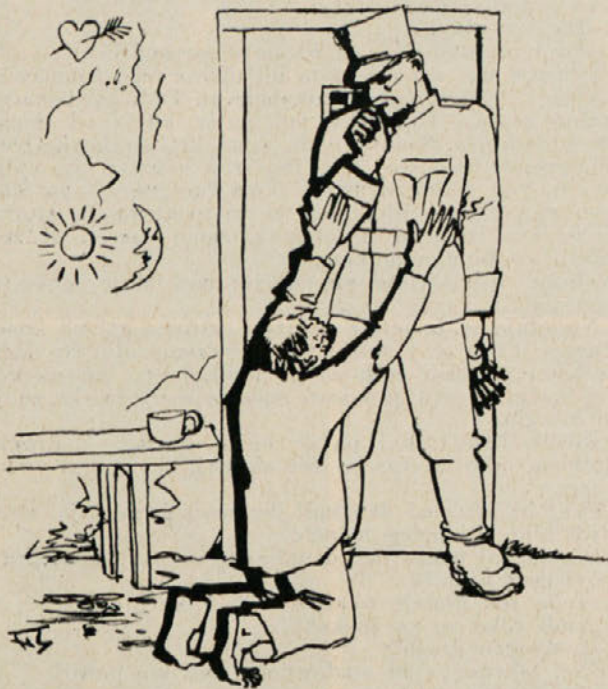
Ječar ni vedel odgovoriti drugega kot da je počasi zaprl vrata in ostavil jetnika. Sam Bog naj mu pomaga, ječar mu ne more.

Jetnika Lapuha bi pa utegnile ječarjeve vzpodbude morda le kaj premamiti, kajti odslej ni nobeno jutro več prosil Lapuh ječarja, naj se ga usmili in naj ga ubije. Pač pa ga je samo gledal, in dasi ga je ječar ogovarjal, ga je jetnik gledal kakor nem, a ni mogel najti nobene besede. Bržčas se je nekaj presnavljalo v njem, ali pa se ga je pollaščal obup, ali pa so bili to celo prvi znaki blaznosti... Ječar je zmajeval z glavo in ga ostavljaj. — »Petnajst let je dobil,« je rekel svojim tovarišem. »Če bi mu jih prisodili polovico toliko, bi niti teh ne preživel. Komaj pet let je tu, a izgleda kot bi bil že dvajset let na dnu temnice. E, biti zavržen je huje od dosmrtno ječe ali celo huje od smrti same.«

Pa le ni več vzdržal Šime Lapuh v svojem zagonetnem molku. Nekega jutra je popadel ječarja. Se pravi, ni kar padel po njem in ga pričel morda daviti. Ne, najprej je pričel nekaj jecljati, in ječar je mislil, da se mu nekaj blede. Potem je pa le prisluhnil njegovemu jecljanju in ga bolj in bolj pozorno poslušal.

»Ječar, gospod ječar! Poznam vas, vi ste ječar. Dober človek ste, usmiljenega srca, morda najboljši človek na svetu. Pa bi vas nekaj prosil, če bi vas smel prositi. Saj vi ste tako dobri, gospod ječar, pa bi morda uslišali mojo prošnjo in bi je ne zavrnil.«

»No, povej, govori!«
 »Kako čem povedati, ko si pa ne upam. Bojim se, strašno se bojim, da bi moje prošnje ne odklonili, ker potem ni zame nobenega upanja več na svetu. Jo, če bi moja prošnja uslišali!«
 »Povej že enkrat!«
 »Če me pustite, gospod ječar, če mi dovolite, da grem — očetu na grob...«
 »Ja, nesrečni fant, kako si pa to zamišljaš?« se začudi ječar.

Fant vzroji, oči mu zagorijo, vse svoje moči zbere, kakor bi se skušal oprijeti poslednje rešilne bilke.

»Kako si to zamišljam? Tako, da bi me pustili ponoči za dve uri, da obiščem očetov grob, pa se takoj vrnem. O, to bi bila moja edina uteha, da bi prosil očeta odpuščanja — in potem rad umrjem. O, gospod, če mi dovolite, če me pustite, glavo vam zastavim, drugega nimam.«

»Ja, kaj boš ti zastavljaj!«

»Vem, gospod, moja glava je že zastavljena, moje življenje je brez veljave.«

»Ne gre za to, koliko imaš veljave, toda pustiti te ven, je vendar enostavno nemogoče!«

»Vse je mogoče, gospod. Glejte, svoje življenje vam zastavim: v dveh urah sem nazaj. Kaj bi zunaj, kaj mi bo svet, zame je brez pomena. Samo očetu na grob, da ga poprosim mile sodbe, preden se ločim od tega sveta. O, gospod! (Zdrkne na kolena predenj.) Na kolnih vas prosim, s povzdignjenimi rokami: usmilite se me, pustite me k očetu!«

»Jo, človek božji, si ob pamet!«

»Rotim vas pri svojem izgubljenem življenju: usmilite se me, ne zavržite moje poslednje prošnje! Da se vržem očetu na grob, to je edina moja želja, veste, vi tega ne razumete, kako je biti preklet.«

»Ja, to je težka stvar, temu bi moral ugoditi kvečjemu sodni dvor.«

»O, nikar ne vprašujte sodnikov, ker s tem bi bilo vnaprej vse pokopano. Vi sami odločite, gospod!«

Zdaj je imel ječar Lapuha na vratu. Nепrestano ga je nadlegoval tedne in tedne, klečal pred njim in ga tako pretresljivo prosil, da bi moral tudi kamen omehčati. In ječar je sumil, da jetnik te strašne zamisli ne bo več opustil; če ne bo uslišan, bo pa skušal pobegniti, četudi tvega glavo. Tako se je pričelo ječarju končno le nekaj mehčati. Jetnik sicer nič ne tvega, ker ničesar več tvegati nima, medtem ko tvega ječar vse: službo in družino. Zato mu je odločitev zelo težka. Jetnik mu sicer venomer prisega, da se gotovo v dveh urah vrne.

Ječar mu končno sicer verjame, ali kaj če se pa jetniku spotoma kaj pripeti? Ako ga na primer spoznajo, pa ga popadejo.

»Naj se mi pripeti karkoli,« mu zagotavlja jetnik. »Najsi me popadejo s kolom, toliko moči bom še imel, da se privlečem nazaj — in rešim vas in vašo družino propasti. Pri živem Bogu vas rotim: usmilite se me!«

Kaj še hoče ječar po vsem tem, kaj še okleva? Čisto zbeگان je že in nič več se ne more upirati nesrečnemu fantu. Gre in otipava zunanjo stražo, zaupno se posvetuje s tovarišem, vodjem straže. Težka, zelo tvegana zadeva. Šele po večtedenskem preudarjanju se vdasta ječar in stražar. Eno oko bo treba pač zatisniti.

Dobro torej, naj gre. Tisto noč, ko sta imela tovariša stražo, sta mu odprla vrata. Kaj mu je ječar še posebej zabičaval in ga rotil, tega ni treba ponavljati. Prijel ga je za roko in ga vodil po temačnem hodniku kakor otroka. Skoraj neslišno so se odprla stranska vrata — in živa senca je hušnila ven pa utonila v temini noči... S težkim srcem se je naslonil ječar na steno; bilo mu je, kakor da je ta trenutek zaigral svojo življenjsko srečo... Ali na drugi strani je pa le izpolnil nesrečniku poslednjo željo...

Medtem se pa trudi Šime Lapuh, da bi došel čimprej do cilja. Strašna žeja ga muči, žeja za ciljem, da bi čimprej opravil in se čimprej vrnil. Toda saj niti več prav hoditi ne zna, težke noge komaj vleče, in ves život je tako slab, da kar kleca. Toda Šime mora naprej, mora za vsako ceno! Vsa notranjost ga nemilostno priganja, da treba korak pospešiti, kajti gorje, če se prej nagne noč in se straža ob jutranjem svitu izmenja...

Šime se skuša na vsak način izogniti osredju mesta pa v velikem loku obide mesto; na glavno cesto stopi šele na drugem koncu, v predmestju. Vendar tudi tu še svetijo občestne luči, ki prizadevajo Šimetu toliko preglavic. Domišlja si, da ima na čelu zapisano, kdo je, in da bo zdaj zdaj nekdo zakričal: »Glejte ga, očetomorilec, begun!« Kaj se mu je treba bati, saj nima na čelu prav nič napisanega. Torej pogum, nihče ga ne pozna!

Kljub pozni uri so še zmeraj ljudje na cesti, kakor bi prav nalašč prežali na to ubogo revo. Stoj! Beguna spreleti mrak. O, sam Bog večni ga varuj! Srečal je neke znance, vsaj tako se mu dozdeva. Saj tista gruča moških se resnično ustavi in gleda za njim. Zdaj zdaj ga bo nekdo poklical. Toda begun bega in kleca dalje, ne mara se nikamor ozreti. — O, sveti božji križ, mar ne stopa tu spredaj njegova Tona? Njegova izvoljenka Tona, saj je prav taka. Le kaj išče tu ob tej pozni uri? Gotovo se je mudila v mestu s tovarišicami. Begun ne pomišlja, ampak gladko preprečka cesto in šele na drugi strani prehití žensko gručo. Morda je res Tona, morda le begunova domišljija, toda ako bi hotel kdo pazno motriti, bi videl, kako so dekleta strnile glave in gledale za begunom.

Šime Lapuh je pa bežal in bežal in polagoma utonil v nočni temini. Je že daleč zunaj predmestja, a še vedno beži. Tu se že pričenjajo okoliške vasi, a Šime Lapuh ni še na cilju. Zdajci zapusti glavno cesto in jo ubere čez travnike v polje. Tja, tja ga vleče, kjer sniva ob tihi cerkvi ograjena božja njiva... Da, tja hiti begun, tja ga vleče z neznansko silo. Da, cerkvi se že odstirajo obrisi iz blede mesečine. Begunu zatiplje srce, dvakrat, trikrat se požene, pa je ob zidu tihega vrta. Oh, Bog bodi zahvaljen za to veliko milost! Previdno odpadne železna vrata, da bi ne zavekala, pa stopi noter. Skrijnosten hlad ga spreleti. Tu stoji na pokopališču, med grobovi, sredi nočne tišine. Ozira se, išče, pa se spomni na grob starega očeta, tam nekje bo treba iskati. In gre in išče, oprime se velikega nagrobnega križa pa tiplje po napisu; napačno vid in ob medli mesečini mu zableše pred očmi: »Tu počiva Simon Lapuh, umrl nesrečne smrti dne...«

»Oče!« zavpije ranjen in se vrže na gomilo. »Oče, odpustite svojemu zavrženemu sinu, če je mogoče. Vaš sin je tu, ki je dvignil roko proti vam, vaš morilec je tu, privlekel je pred vas svoje zavrženo življenje. Vi ga sodite, vi ga udarite, kakor je volja vaš! Hudo

trpite, oče, nasilne smrti ste umrli, brez svetih zakramentov ste se ločili in v grobu nimate pokoja. O, spočijte se, oče, zavrženi vaš sin naj se pokori za vas in za vso družino! (Jasno vidi Šime dve nogi ob križu in ko dvigne nekoliko glavo, opazi še roki, ki visita ob životu; više se Šime ne upa ozreti.) Oče, vi se mučite že vseh pet let. Prosim vas pri vaši izmučeni duši: pojdite počivat! O, strahota, kaj je napravila moja roka, glejte, zdaj je ne morem nič več dvigniti. Povejte mi, kaj naj napravim, recite, kako naj operem svoje roke! Eno samo besedo, oče, in miren se vrnem tja, kamor spadam. (Vse tiho, le strahotno odmeva Šimetoovo ihtenje po grobišču.) Oče, nikakega glasu ne daste, za večno ste me torej zavrgli. Zbogom, oče, nisem našel utehe — in moram nazaj...«

Dvigne se z gomile pa z globoko sklonjeno glavo odhaja. Tiho zapre za seboj vrata grobišča. — Kam zdaj? Še nekaj mu šine v glavo. Ko je že tu, pa naj obišče še dom, zdaj je pač vseeno, naj uredi še z gruntom, kar je treba. Sicer mu pa noga sama vzame smer proti domu. Saj ni daleč, streljaj od tu je vas.

Šime Lapuh, gruntarjev sin, ki je hodil pred petimi leti tod prav kot bi bila vsa vas njegova, se plazi zdaj sredi noči kakor tat, kakor potepuh, katerega sme vsakdo nagnati s kamenjem. In res, vsi vaški psi zaženo srdit lajež: hov, hov, potepuh je v vasi!

Šime Lapuh se priplazi do rodne hiše. Ozira se po oknih, po vratih: vse zaprto, vse spi. Pomišlja, naj mar kliče? O, kako, saj nima pravice! Izobčenec naj bi klical? Nepopisna žalost ga obide — in sesede se na hišnem pragu. Glava se mu nagne prav do tal pa poljubi Šime izobčenec prag svojega ljubega in milega rodnega ognjišča...

»O, rodna moja hiša, hiša mojega očeta!« zastoka presunjen. »Zame si zaprta... zaprta za večno... Tvojih vrat se ne dotaknem, se ne morem dotakniti, kajti roke moje so hudo grešile in bi ne mogle odpreti teh vrat. — Mati! Slišite, mati, ali spite? Vaš izgubljeni, vaš zavrženi sin je tu; prišel je prosit odpuščanja, preden se loči od tega sveta. Ali slišite, ali mi odpustite? Sestre, bratje, vsi moji ljubljeni nekdanji, ki sem bil tako krut z vami, odpustite mi, prišel sem po slovo... (Zdi se mu, da so se večna vrata za spoznanje odprla in da stoji za vrati materina senca.) O, mati moja, usmilite se me! Moja roka se je dvignila na očeta, strašno se je dvignila; in zdaj se mi ta roka suši, ohromela je, nič več je ne morem dvigniti. O, mati, saj mi ni treba podati roke, le samo besedo mi recite v slovo. Ker moram nazaj, tja, od koder ni več vrnitve... O, le izročite grunt Martinu ali Tonetu ali komur hočete, mene ne bo več nazaj. Obdelujte ga v bratovski ljubezni in stotero naj vam obrodi. — Mati! (Zdi se mu, da so se vrata zopet zaprla.) Mati! Nimate nobene besede zame? Zbogom, zbogom!«

Dvigne se. Še enkrat se ozre po hiši in po oknih in odhaja s klecajočimi koraki.

Še pod nekim oknom postoji. »Tona, nekdanja moja ljubljena! Ali spiš? Še tebi zbogom! Jaz odhajam, ti si pa izberi drugega, saj jaz te nisem vreden. Morilec ne more imeti neveste, ne družine, očetomorilcu pa ni prostora pod soncem...«

Ure potekajo. Ječar je nestrpen in — straža v skrbeh. Zdaj zdaj se bo zoril dan. Ječar obupuje. Jetnik ga je nasleparil, pobegnil je, kleti lopov! Pa ti lopov še prisega na svojo glavo in morda še na svojo čast.

Prihaja, prihaja! Straža je uzrla senco, ki se je v trudnih zagonih bližala vratom. — Hvala Bogu, vrnil se je! Da, ubegli jetnik je tu! Kakor mrtev pade noter — in vrata se hlastno zapro za njim. Vsi hkrati se oddahnejo: straža, ječar in jetnik sam.

»O, mislil sem že, da si prelomil prisego in pobegnil,« ga popade ječar.

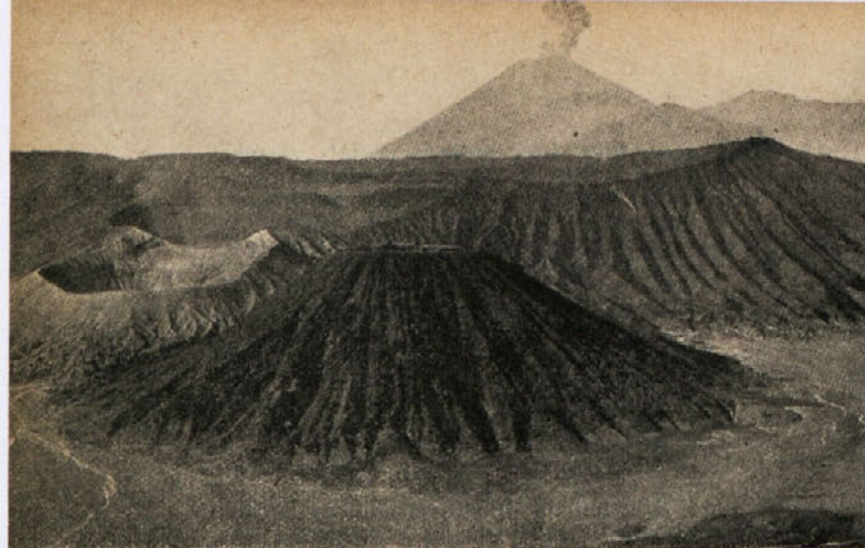
»Čemu bi pobegnil. Hvala vam, dobri ječar, da ste mi izkazali to milost,« ga pogleda jetnik spehan. »Zdaj sem uredil z zunanjim svetom, tam zunaj nimam nič več kaj iskati...«

»No dobro,« reče ječar, ko ga privede do celice. »Zdaj pa kar miren leži!« reče prijazno in zaklene celico.

In Šime Lapuh leže miren in vdan na pograd. Zdaj ne občuti nobene želje več, samo neznansko je truden, je kakor hrom...

Tanimivosti z J A V I E

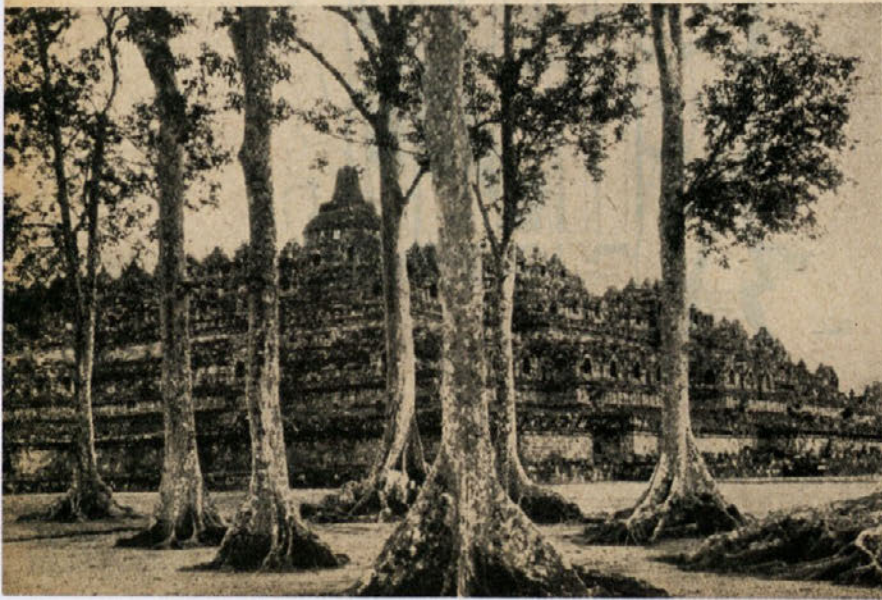

Cudovit ognjeniški predel na Javi, ki nima tekmecca po svetu. Spredaj ognjenik Batok, v sredi Bromo, v čigar žrelo so domačini nekdanj metalni po nekaj deklic vsako leto, da bi utešili jezo »Zarečega boga«. Zada se kadi visoki Semero.

»Gamelan«, vzhodnjaška glasba, ki s svojimi lesenimi tolkalci, bobniči, zvončki in tankimi godali najbolj zaziblje duhove pod tropskim soncem.

Ogromno budistično svetišče v Borobodorju, edinstveno v vsej budistični umetnosti po svojih nešteti okraskih, vnanjih hodnikih in stolpih.

Marijiva domača umetnost na Javi: takih kipecev prodajajo na tisoče in tisoče.

V Sorakarti pogosto srečaš takole družino, ki ti kar na cesti lajša žejo z imenitnimi sadnimi sokovi.

Vprega zebujev, domačih volov, pred nasadom sladkornega trsa. Voznika ne vidiš, ker se domačini radi skrivajo pred »zlobnim očesom« fotografskega aparata.

Od vseh otokov Holandske Indije, ki so po nedavnih vojnih dogodkih stopili tako vidno na plan, je Java po poudarjenih vsakovrstnih izrednostih nemara najzanimivejši. Po dolgem, jeziku podobnem otoku žari silna tropska vročina, zemlja se zdaj pa zdaj strese, ko v njenem osrčju bobni in rohni tleča jeza neutešenih ognjenikov. Na nobenem otoku se nista življenje in smrt tako tesno pobratila, kakor prav na Javi: v tropskem soncu nekatera bitja kar hiraajo in se izčrpavajo, isto sonce pa hkrati deli najbujnejše življenje, ki si ga moreš misliti. Najrodovitnejša tla so ognjeniškega izvora, po nevarnih in žilindrastih rebrih odimljenih vzpetin bujno prospeva sladkorni trs in ob vznožjih se razprostirajo bogata riževa polja. — Zaradi močnega sonca nadlegujejo prebivalce nevarni komarji, ki razširjajo malarijo po vseh obrežnih krajih. Toda hkrati je Java domovina činkone, drevesa, iz katerega pridobivajo kinin, edinega pravega sredstva zoper to mučno tropsko bolezen. Tako je Java dežela življenja in smrti.

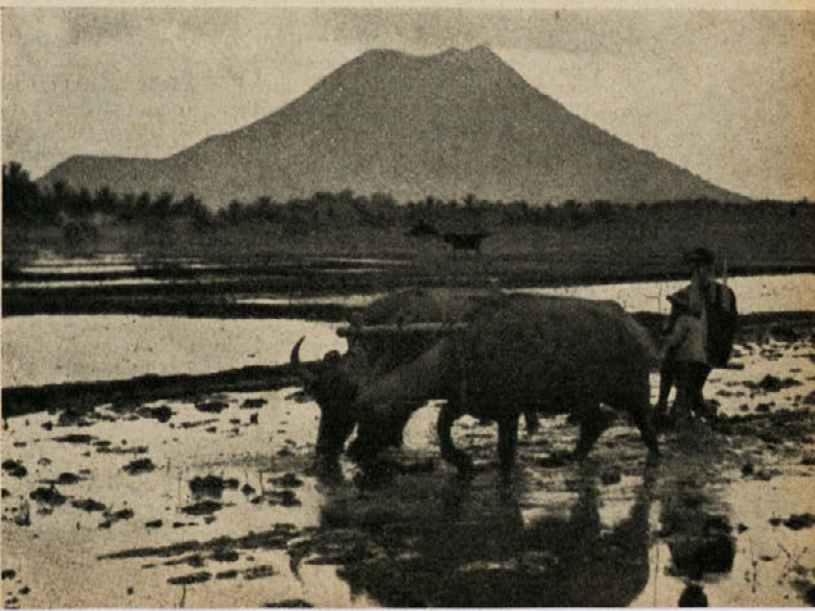
Java je »žitnica vzhoda«. Tu sušijo bogato riževno snopje, preden ga spravijo v mlačvo.

Za domačine ni večje zabave na zemlji kakor so nastopi takihle pisano našemljenih glumskih igralcev. Strastno spremljajo sleherni gib, od katerih ima vsak prav določen pomen. Na Javi pravijo, da si je bog sam ustvaril take glumače, ko mu je bilo preveč dolgčas. In to najvišje rajsko veselje je poklonil tudi ljudem.

Ognjenik, gozd in poplavljeni riževi polji: to je nekak prerez Jave. Vodni bivol potrpežljivo gara po riževem polju in s svojo izredno silo pomaga pri prehrani vzhodnjaškega ljudstva.

O upokoјencu, dimnikarju in sreči

Zorko Simčič

Jaz sem upokoјenec in Cepec. Cepec bi lahko bili tudi vi, ali vi, ali pa vi! Tako pa imam po naključju in brez posebnih zaslug prav jaz to ime. Dasi je to ime zelo zvočno — če ste pismeni in znate brati, ste gotovo že ugotovili, da se bere naprej enako kakor nazaj — ima vendar eno dobro lastnost. Kadar mi ga namreč kdo vrže v obraz, ga smatram vedno le za ime in ne za poklic, kakor ga morajo razumeti mnogi drugi.

Vsekakor pa, lahko vam zaupam, bi se rajši imenoval kako drugače. Čudno, da materi nisem nasvetoval, naj vzame za moža človeka s kakšnim manj uglednim imenom. Toda najbrž sem bil še premajhen in sploh, bogve, če bi imel nanjo dovolj vpliva.

Upokoјenec sem in sem Cepec. Imam družino, ki sem jo dobro vzgojil. Z ženo se nikoli ne spreva in tudi sinko, moj ponos in dika, ne pije, ne kadi, še nikogar ni ubil in je tudi sicer prav spodoben in soliden mož. Takoj pa moram dodati, da mi je žena pred šestimi leti umrla in da ima tudi moj sinko vsega skupaj komaj šest let.

Moj življenjepis pa bi bil nepopoln in brez kakšne posebne zgodovinske vrednosti, če vam ne bi zaupal, kako živim. Životirim iz dneva v dan. Hodim med prijatelje, ki jih imam mnogo. Kar se tiče izbiranja prijateljev, sem zelo svobodnega prepričanja, v kolikor sme človek dandanes sprejemanje sploh še imeti. Prijatelje si namreč izbiram skoraj izključno le iz nizkih slojev. Tako je na primer moj najboljši prijatelj dimnikar. In ni to niti najmanj čudno, ne, bolj bi bilo čudno, če ne bi bil, kajti vse življenje mi je dimnikar bil vzor.

Že v nežni mladosti — če sem jo sploh imel, ne spominjam se namreč več — sem naravnost oboževal dimnikarje, tako približno, kakor današnja mladina filmske igralce. Kakor današnja mladina, smo jih tudi mi v njihovem življenju posnemali. Ko se le nismo hoteli umivati, so nam pa starši kmalu zbili te muhe iz glav. Mislim, da tudi v današnjih časih starši ne bi mogli nikjer najti boljših metod... Torej v mladosti sem prisegal, da bom postal ali dimnikar ali pa sploh nič. Tudi med sošolci sem imel precej somišljenikov in mislim, da ni v tem oziru danes nič boljše. Če bi v prvem in drugem razredu vprašali, kaj misli kdo postati, bi prav gotovo dimnikar dobil devetdeset odstotkov vseh glasov. Saj veste, zaradi umivanja...

Torej že v nežni mladosti, če smem tako imenovati tisto dobo, ko smo se skrivali po skladiščih, se pretepali po skladovnicah pokatranjenih hlodov in drug drugemu mazali oprane hlačke, in potem tudi prenašali posledice, ki so jih izvajali nadrejeni, torej že v nežni mladosti sem se navduševal za ta lepi poklic.

Potem sem pričel gultiti srednješolske klopi in tudi tedaj sem bil stalno v zvezi z dimnikarjem. Vsako jutro sem ga namreč srečaval na poti v šolo in se prijel za gumbe, če mi jih seveda prejšnji dan v šoli niso pri igri porzali. (To navado, da se prijemam za gube, sem ohranil do danes. Nočem reči, da sem babjeveren, toda škodi prav gotovo ne.) Če to kaj pomaga, ne vem, takrat pa sem bil prepričan, da res pomaga. V sedmih letih sem prilezel do četrtega razreda. Bog ve, koliko časa bi bil potreboval, če se ne bi prijel za gumb, ali pa če bi hodil po drugih ulicah v šolo. Recimo, kolega Ocvirski, je delal osem let štiri razrede. Počasi, toda temeljito! Naj bo že, kakor hoče, prepričan sem, da bi tudi on redno izdelaval, če bi bil vsako jutro srečal dimnikarja.

Pa se je vse tako zamotalo, da nisem mogel uresničiti mladostnih sanj, no, pa sem si vsaj prijatelja izbral med dimnikarji.

In zdaj na stara leta sem zadovoljen, da sem si ga izbral. Blizu moje bajte namreč stanuje in ima tudi smr-

kavca take starosti, kakor je moj. Najprej sta se mlada dva spoznala pri ognjeviti debati o barvi krušnih kart. No, potem sva se še midva s starim spoznala. Vsak sva svojega premikastila in ju nagnala domov, potem pa še sama stopila k Trem konjičkom, da zalijeva delo in se malo okrepečava. Najina smrkavca pa se nista pobrala domov, kakor jima je bilo od višjih oblasti zapovedano, ampak sta iz ogorčenja do naju takoj sklenila večno prijateljstvo. Tako hodi moj mali vedno z dimnikarjem in si bosta najboljša prijatelja, kakor sva midva s starim. To prijateljstvo med mladima je zelo koristno, vsaj za mojega. Če kje kaj zagodeta, je vsega vedno kriv dimnikarjev ta mali, ki mu je že od usode dano, da za vsako najmanjšo figo zardi in tako seveda ustvarja sliko krivca. Menda mi ni treba omeniti, da mi stari zastoj hodi ometat dimnik in da mi tudi ob Novem letu vedno brezplačno pošlje koledar.

Sredi tega mirnega prijateljskega sožitja pa se je nekaj dogodilo, kar bi kmalu pretrgalo najine prijateljske vezi, a naju je slednjič še bolj povezalo.

Bil je lep dan, kakor danes. Pihalo je, in držati sem se moral za klobuk, da me ne bi odneslo. Preudarno in s primerno brzino, kakor se pač upokoјencu z družino spodobi, sem se pomikal po glavni cesti. Ne spominjam se, katero pesem sem si že brundal pod noge, pa vse se mi zdi, da je bila tista — o pokojnina... ta... ta taram ta... saj jo poznate. Suknjič sem imel odpet, to pa le zato, ker tako laže hodim in ker vzbuja tako moje precejšnje ospredje precej manjšo pozornost. Morda je bil vzrok tudi ta, ker so mi na suknjiču vsi gumbi manjkali. Povem vam lahko, da sem imel tistega dne ogromno volje, da bi si prišil vsaj en gumb, toda stikanje za gumbi pod omaro je za človeka s precejšnjim ospredjem zadeva, ki zahteva precej podrobni načrtov in prav mučeniških gibov.

Ravno sem koračil čez cesto, ko sem zaslišal, da me nekdo kliče. Glas je bil močan, toda nikogar nisem mogel opaziti. Nekaj časa sem se oziral, potem pa sem se pomaknil naprej. Toda, čuj! Spet me nekdo pokliče in kar nerodno mi je že; ne morda zaradi mene, ampak zaradi ljudi, ki se vsi rdeči boječe ozirajo okrog in mislijo, da jih kdo kliče po poklicu. Najrajši bi na glas zakričal, da sem jaz Cepec, toda bogve, če bi me prav razumeli. Ustavim se torej kar sredi ceste in res kmalu zapazim na strehi kolego dimnikarja. Imam sicer navado, da pozdravljam naprej, toda da bi gledal po strehah, ne, tega mi pa res nihče ne more zameriti, in sploh, tudi če bi dimnikarja zagledal, kdo ve, ali bi ga pa spoznal, ko pa so si vsi podobni kakor jajce jajcu, samo da so črni in nekoliko večji.

Spoštljivo, kakor se pač upokoјencu spodobi, snamem kar sredi ceste klobuk in mu pomaham — in potem mi bolniška sestra reče: »Dobro ste prestali operacijo. Kar mirni bodite!«

No, nikdar si nisem mislil, da je pozdravljanje tako nevarna stvar. Bajne me je včeraj, ko sem ležal še v nezavesti, prišel obiskat tisti avtomobilist, ki me je povozil. Ko so mu dejali, da sem upokoјenec in Cepec, je dejal, da je to na prvi pogled vedel. Čudno, kaj, da vas takšen avtomobilist pozna, ne da bi se mu kdaj predstavili. Vsaj spominjam se ne, ko pa je vse tako hitro šlo.

No, pa naj mi še kdo pride praviti, da dimnikar srečo nosi...

Prijatelj, ki me je pozdravil s strehe, pa pravi, da je vsega krivo le to, ker nisem imel gumba in da imam res kljub temu srečo, da se ni zgodilo še kaj hujšega.

Sedaj pa res ne vem, kako je... Morda pa je le res...

Nueva Eslovenia

OB ZEMELJSKEM RAVNIKU

M. Javornik

Zgodovina ustanavljanja prve slovenske organizirane naselbine v južnoameriški državi Ecuador

Dobili smo v zvezi s tem načrtom zanimivo pismo slovenskega misijonarja Vrhovnika, ki daje tem našim ljudem nasvete in podatke glede naselitve v Ecuadorju.

Pismo pravi:

Macas, dne 13. avgusta 1939.

Dragi rojaki!

Najlepše se vam zahvaljujem za pismo, ki sem ga prejel pred nekaj dnevi. V Guayaquil je pismo došlo dne 19. julija, sem pa dne 10. avgusta! Ne morem vam odgovoriti po letalski pošti, ker tu ni mogoče dobiti avionskih znamk. Drugače pa vam bom odgovoril prav natančno in po točkah.

1. Podnebje. V Macasu in okolici, kjer bi se naselili, je podnebje za nas Slovence ugodno. Najnižja toplota znaša 16°, navadna 25°, najvišja pa 30 stopinj Celzija. Sonce vzide povprečno ob 6, zmrača se pa ob pol 6 zvečer.

Zemlja v novem kraju je gozd...

2. Padavine. Deževna doba traja od meseca marca do oktobra. Največ dežuje marca, aprila in maja, vendar ne toliko, da bi se delo ustavilo. Ponajveč traja dež 7 do 10 dni. Poletje traja od oktobra do marca, vendar pa ni »suha doba«, ker dežuje skoraj vsak teden po nekaj ur. Vse setve so nedostopne za ujme, le fižol se včasih pokvari. Ozračje je ob dežju vlažno; o močvirju ni govora.

3. Bolezni. Malarija ni v Macasu doma, razen če je kdo od drugih ne prinese. Misijonarji smo vedno zdravi, vsakdo se hitro prilagodi podnebjju.

4. Domačini. Indijanci (Hivarci) so do Evropecev prijazni in uslužni; po naravi so boječi.

5. Kraj naselitve. Zemlja je gozd in jo bo treba najprej izsekati. Vendar v začetku ni treba orati, seje se

kar med šture. Rek in potokov je vse polno, porabnih tudi za pridobivanje elektrike. Daljavo do cerkve bom zaznamoval na priloženi risbi.

6. Pridelki. Za preživljanje najbolj važni so yuka (podoben krompirju), banane, koruza, riž, mani, fižol in razni postranski pridelki. Za prodajo so: kava, vanilija, kakao, mani, oranže, sladkorni trs, kanela itd. Macas ima toliko živine in tako lepe, da se boste čudili. Travniki so umetni, to se pravi sejani. Sadje je tu naslednje: pomaranče, palme, banane, mango, cidras itd. Na kaučukovo drevo (gumi) se ne razumem, sicer pa tu raste divja vrsta Ficus elastica in Castilloa Brasilensis. Ne smem pozabiti še kininovega drevesa, voščenega grusina, dragocenega sadeža imenovanega Piña (ananas).

7. Prometne zveze. Ne čudite se, če potrebujete od Riobambe do sem šest dni; pot je strašna. Ista daljava (120 km) je iz Mendeza v Cuenco, a pridete v treh dneh, nekaj na konju. Ko sem pa jaz šel prvič po nji, sem potreboval 6 ali 7 dni. Če bodo naredili cesto, bo potrebna le pol dneva. Prav zaradi slabih zvez je svet še neobljudem. In morate hiteti s prihodom, ker zdaj bodo menda začeli delati dobro pot in bo pozneje težko dobiti ugoden prostor za obsežno naselbino. Ceste se dajo narediti brez velikih težav. Po radiu smo zvedeli, da je bil včeraj potrjen v senatu tozadevni načrt za poselitev našega Orienta. Zlato imajo skoraj vse reke v Orientu, vendar tukajšnje le v majhni količini. Na to ne mislite, bila bi vaša poguba!

8. Orodje. Prinesite dosti motik (tudi zame pol ducata), tudi nekaj krampov, sekir in podobnega. Pluge bi bilo po mojem tudi treba prinesiti iz Evrope in to tembolj, ker mi je g. tajnik Odbora za naselitev na Vzhodu rekel, da bo dosegel, da ne bodo zahtevali od Slovencev denarnih poroštev, temveč boste poroštovali z orodjem. Na te besede se lahko zanesete.

9. Obleka. Le prinesite dežne plašče, če hočete, tudi puške za škodljive živali. Obleka naj bo navadna, kakor doma, le zimsko perilo bi bilo odveč.

Slap Mercedes v dolini Rio Negro.

Pokrajina pod Cotopaxijem, najvišjim živim ognjenikom (6000 m), je s svojimi ogradami skoraj podobna krajem v domovini..

10. Bivališče. Zasilno bivališče se postavi v nekaj dnevih iz bambusa in palmovega listja. Večina hiš je tu iz imenovanega blaga. Pozneje si boste postavili hiše iz desk; lesa je dosti in dragocenega. Zveri so daleč, kač pa je mnogo in nevarne so.

11. Prihod. Potovati je mogoče v katerem koli času. Najboljši čas pa je od oktobra do aprila. Vsekakor pa bi bilo potrebno, oziroma najboljšo, da bi bili z decembrom že tu. V suhem času se posekani gozd zažge in je delo potem lahko. Če bi jaz ne mogel priti v Riobambo ali v Ambato, bo prišel zanesljiv človek, ki se mi je že velikodušno ponudil za to.

12. Položaj v državi. Dasi je vlada liberalna, je izpovedovanje vere svobodno; še več, salezijanci, ki imamo v Orientu lasten vikariat, smo upoštevani in se nam ni nič bati. Vojna s Perujem je zaenkrat nemogoča.

Kar se mene tiče, delam ves dan in sem zdrav. Bodite prepričani, da ni podnebje zelo različno od domačega, četudi ni enako. Vročina je manjša od one v Srednji

Spomenik na čast zemeljskemu ravniku, severozahodno od ecuadorske prestolnice Quito.

Evropi. Seveda nekaj dni v notranjost pa je že zelo vroče. Toda tja ne boste šli. Če že morate iti na tuje, se vsekakor splača priti sem, imeli boste lasten dom in lastno zemljo. Četudi je začetek težak, je vendar boljše iti sem ko v rudnike in tovarne med tujce. Zemlja bo izključno vaša last. Da se tu more živeti v blagostanju, bi mogel navesti dokaze, a ni prostora.

Opozarjam še, da se do prvega pridelka potrebuje skoraj leto dni, razen nekaj izjem. Govoril sem osebno z gospodom tajnikom Comité Orientalista, ki je prav za prav predsednik in ima odličen vpliv pri vladi. Vsi vam bodo šli na roko.

Nemogoče je poslati od tu pošto z letalom.

Prisrčen pozdrav vsem, še posebej Vam in nasvidenje!

Vaš v Srcu Jezusovem vdani

Dionizij Vrhovnik l. r.

Pismo priča, da je pionir Cerkvnik delal kakor čebela in na vse strani. Na to poročilo v »Slovenskem domu« je začelo prihajati toliko vprašanj in prigrasitev, da jim ni bilo moči odgovarjati. Ljudje, ki so bili pripravljani iti v tako naselbino, so bili seveda siromaki. Potrebno bi bilo dobiti od koder koli denarja za voznino, za orodje, za življenje do prve žetve. A kje! Edina koristna in pametna zamisel v zgodovini našega izseljevanja je bila povsod deležna nejevernosti in posmeha; zagovarjal jo je pač preprost človek žuljavih rok, čeprav pameten in pošten za sedem škricev.

Cerkvnik doma ni uspel, a tudi ni obupal. Sklenil je, da bo ljudi za naselbino v Ecuadorju dobil med raztresenimi izseljenci v Južni Ameriki, zlasti v Argentini. Ker se je vojna v Evropi začela, je moral hiteti. Ganjen se je prišel poslavljat od nas, ki se njegovim držnim načrtom nismo smejali. Obljubil nam je kos zemlje v novi naselbini, če bomo hoteli tja. Ganljivo, a kdo bi verjel... In je šel.

Dvojica ecuadorskih Indijancev iz rodu Hivarec.

je vedno pomladansko, nikdar ni vročine, ki bi presežala 30 stopinj; dežuje vedno dovolj, da ni občutiti nikdar suše. Rastlinstvo je naravnost bohotno; uspeva vsakovrstno tropično in subtropično sadje; raste vsakovrstno žito, na primer kuzuza, ki daje tridesetkratno našo količino in rodi trikrat na leto; trte v obilici v divjem stanju; trava za pašo zraste kar tri metre visoko; narava je krasna, hribi in doline; gozdovi, bogati vsakovrstnega lesa, lov obilen in živali mnogo, reke zlatonosne in polne rib; življenje je zelo poceni; za golo življenje ni potreba velikega truda.

»Priporočal bi Slovincem, ki bi se tukaj naselili« — tako piše slovenski duhovnik-salezijanec, »da štiri dni na teden obdelujejo polje in dva dni pa da uporabljajo za iskanje zlata v rekah — čeravno menim, da je poljedelstvo boljše zlato od onega v rekah. Domačini Indijci delajo za en sucre na dan in hrano (en sucre je 1.50 lire). Prav zato, ker je kraj daleč od železnice — najbližja postaja je Riobamba, mesto s 50.000 prebivalci — ni še naseljen kakor bi lahko bil in država pospešuje naseljevanje s tem, da daje do 200 hektarjev zemlje popolnoma zastonj vsaki družini; priznava naseljencem tudi druge olajšave, kakor na pr.: brezplačno vožnjo po železnici, ne plačajo carinskih taks za orodje in druge predmete, ki jih priseljenec prinese v državo, in drugo.

Ecuadorska vlada je že — po posredovanju omenjenih naših rojakov — zaznamovala in dovolila razsežen predel zemlje, kjer naj bi se ustanovila naselbina »NUEVA ESLOVENIA« ali kakor bi se pač naseljencem zdelo primerno jo imenovati. Pobudnik te misli ima v rokah izvirno pismo, katero je prejel po ecuadorskem konzulatu

Redka pisma, ki so prihajala iz Argentine, so govorila sicer o novih razočaranjih in težavah, toda poguma tudi tam ni izgubil.

Tedaj smo dobili v roke glasilo naših rojakov v Argentini »Slovenski list«, ki je 21. junija 1940 objavil drzen načrt za ustanovitev »Nove Slovenije« v kraljestvu južnoameriške nemške pomladi. Članek je napisal Cerkenik in pravi v njem:

»Davna prerokovanja se izpolnjujejo. Zato pa tisti, ki nimate upanja, da bi dosegli tukaj kaj več kakor negotovo življenje delavca v tovarni ali delavnici; ki družini ne morete nuditi večjih ugodnosti, kakor je življenje v »conventillu« iz dneva v dan, brez oskrbe za otroke; tisti, ki imate hišico že napol plačano in ki veste, da več ko toliko se ne boste mogli preriniti naprej; preberite te vrstice pazljivo, pretehtajte hladnokrvno vse ugodnosti in vse težave, zvezane s tem, kar se ponuja. Vsaka stvar ima dva konca. Tudi ta ima dobre in slabe strani. Stavite na tehtnico in če pridete do zaključka, da je dobra, odločite se in vztrajajte pri odločitvi.

Nekdo izmed naših rojakov, ki je že 1923. leta prišel semkaj v Argentino, je pred leti začel stike z rojakom, ki je v salezijanskem zavodu v bližini mesta Macasa v Ecuadorju. Podatki tega rojaka, kakor tudi podatki iz knjig o provinci Oriente v Ecuadorju, prikazujejo pokrajino, ki se nahaja v bližini omenjenega samostana, kakor pravi raj na svetu. Na kratko povedano: povprečno življenje domačinov — Indijcev — je 60 let; podnebje

in ki govori o podelitvi tega zemljišča. Da zbere zadostno število naselnikov, se je vrnil v domovino. Tamkaj je našel hitro mnogo ljudi, ki so bili pripravljene takoj odpotovati v »obljubljeno deželo« — »Nuevo Eslovenio«.

A če ni mogoče zbrati zadostnega števila ljudi v Evropi, mogoče ga je zbrati tukaj. Rojaki! Kdor razpolaga s tisoč dolarji, naj se prijavi na naslov: Fr. C., uredništvo »Slovenskega lista«.

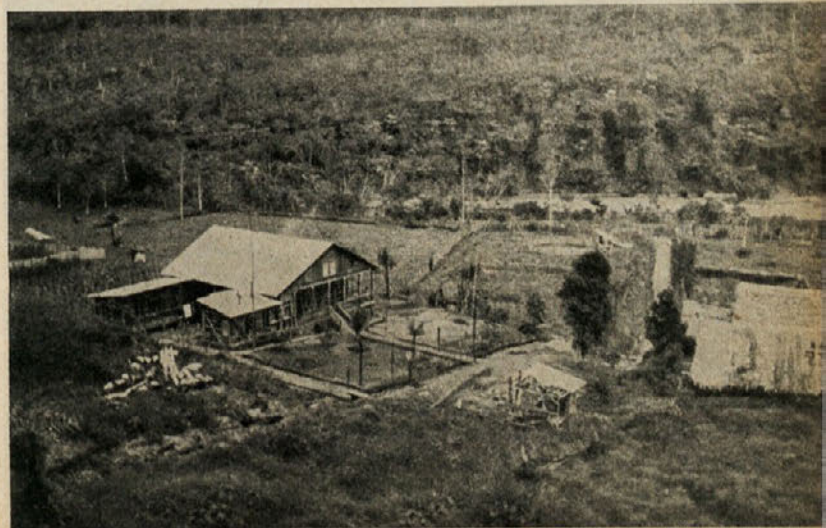

Panamski slamniki, glavno izvozno blago v Ecuadorju, so tako fini, da zviti slamniki lahko spraviš skozi prstan.

Sklicali bomo sestanek, na katerem bomo povedali natančnejše podatke. V prihodnji številki bomo objavili članek, ki ga je o tej zadevi prinesel »Slovenski dom« v Ljubljani, pozneje pa, ako bo mogoče, dopise našega rojaka-salezijanca iz Macasa in prepis listine, iz katere je razvidno, da je ecuadorska vlada že določila zemljišče za našo naselbino v višini 2000 m nad morjem.

Potem ni bilo leto dni glasu — vse do lanskega oktobra, ko je prišlo pismo, priobčeno v začetku tega sestavka; pismo, ki govori o tem, da je vztrajni pionir le dosegel svoj cilj in da tudi njegova ganljiva obljuba ob slovesu... ni bila samo beseda, kakor bi bil še tako dobrodušen človek kaj lahko mislil. Kdo ne bi bil takega moža vesel?

Domovanje evropskega naseljenca v »Nuevi Esloveniji«.

Oj te dolge, dolge, bele ceste...

»Fant, sedaj se pa le obrni! Semenj se je zavlekel in do Ljubljane je še daleč. Hitro poveživa živino, seženiva jo na cesto, pa gremo.« se je zadril neizvoljeni, pa priznani predsednik gonjačev, »ta umazani Janez«. Njegov »stepski bariton«, kakor bi ga krstil pevski vzgojitelj, si spoznal izmed tisoč drugih glasov in ga ni bilo mogoče zgrešiti.

»Hej, hej,« se je oglasila pesem gonjačev, s katero so seganjali živino na cesto. V začetku je šlo težko. Žival je bila malo zbegana, malo še tuja druga drugi, dokler se med potjo ne predstavijo in spoznajo, malo pa jo je motila pot in je vsaka rinila, od koder je bila prišla. Dostikrat je bilo treba skočiti čez jarek na njivo po žival, dostikrat narediti konec dvoboju. Polagoma se žival le pomiri, stopa v vrsti, počasi, enakomerno. Dolga cesta požira trop. Iz tiste začetne razgibanosti in nemira se trop polagoma spet pogrezne v otopelost, mrtvilo, iz katerega ga sem pa tja zbudi ponavljajoča se pesem gonjačev: »Hej, hej!« Trda cesta ubija, utruja. Noge postajajo težke, opletajo se, glave silijo k tlom, vampi se povesejo. Hej, hej, vzpodbuja pesem.

Na velikem, ograjenem prostoru je počivala utrujena živina in čakala novih gospodarjev. Med njo se je drenjal in drl umazani Janez. Ta prostor in hlevi so bili njegovo kraljestvo, v katerem je kraljeval s svojim baritonom. Obut je bil v nekaj, ki bi bili lahko čevlji ali pa kravjek, ki je imel obliko čevljev. Po malo kozavem, kakor iz usnja izrezanem obrazu, so se kazale ponekod redke, pa mogočne kocine. Njegova umazanost ni izvirala morda iz prirojene mu te čednosti, ampak poklic njegov je bil tak, da ni trpel čistosti. Le kako boš čist, če pa ves dan stopicaš po kravjeku in se tisočkrat obruzneš ob umazano žival! Kadar je pa odprl usta in vse registre svojega glasu, si si lahko mislil, kako bo zapela trobenta na sodni dan.

»Hej, Peter! Dva vola bo treba gnati k Breceļniku. Pa sta bolj divje sorte, ne vem, če jih boš uganjal,« se je zadril čez ograjo proti kostanjem, kjer je zagledal starega Petra.

Na sejmišču med dogonom.

»Kaj boš ti meni pripovedoval. Tvoj oče se še za dekleti ni oziral, ko sem jaz že živino gonil. Ti ne boš nikoli štirideset let gonjač.« »Vejo, gospod,« se je obrnil proti meni, ki sem pohlevno čakal z listkom v roki, da mi bo ta umazani Janez izročil živino, »saj ni napačen človek ta Janez. Samo gobec ima od hudiča in ne ve, kaj mu ven leti.«

»Štirideset let, Peter, je pa že nekaj. Ste pa že pregnali nekaj živine in tudi kaj doživeli.«

»Kako bo?« sprašujeta gospodar in žival.

»Joj, ko bi midva imela tisto živino, pa bi šla lahko takoj na pol litra. Prav gotovo bi dal za pol, tako sem pa suh v žepu in grlu.«

»No, pa stopiva na pol litra,« sem rekel, ker ni treba, da si ravno Salomon, če slišiš podobne besede. »Boste pa kaj povedali. Samo za živino poskrbim.«

»Vedo, gospod, na odprtem me tudi rad spomin zapusti in mi v možganih škriplje, če ne pomazem.«

Še preden sem postavil steklenico na mizo, se je že posvetil prazen kozarec. To je preprosta filozofija in je ni težko razumeti. Živahne oči so se hudomušno pobilisknile in čez ustnice je prišel dolg, zategnjen: eh.

»Veste, doma nas je bilo, kakor da bi jablano otrešal. Peter, ti boš doma, mi je rekla mati. Mene pa so veselili konji in šel sem na Zeleni hrib, kjer je sedaj Usenik in je bila tačas mesarska zadruga. Komandanta sta bila Jesih in Toni. Nekaj časa sem vozil pivo, potem sem pa začel goniti živino. Ej, to so bili lepi časi. Od glave sem dobil po goldinarju. Vsako nedeljo sem šel. Takrat me ni nič skrbelo, kako bom zaslužil. Sedaj se pa trapim in beračim okrog za tistih nekaj krajcarjev. Imel sem stalne stranke, mislim namreč mesarje. Samo v semenj sem šel, pa sem dobil živino — pet, šest parov — in je bilo denarja dosti. Gonil sem tam od Krasa, z Rakeka, največ pa z Dolenjske, ki je imela tudi najlepšo živino. Kakšna živina vam je včasih bila! Pa kako so se kmetje postavljali. Le počakaj, da pridejo moji voli, so rekali drug drugemu.

Najlepše se je gonilo, kadar so bile lepe, poletne noči. Fantovsko sonce se je iskriilo, mi pa smo jo sekali skozi zelenje in hlad, da je bilo veselje. Kadar se mi je zdelo, sem žival pognal kar v travo ob cesti, pa se je najedla in odpočila, jaz sem pa potegnul iz »feldne«, ki sem jo nosil vedno s sabo, pa nikoli prazno, vedno

Ko je »delo« na vrhuncu...

pripravljeno na strel. Gori od Stične, na vrhu, je bila zadnja gostilna, potem pa do Podgabra ni bilo nič. Seveda sem modro poskrbel, da »feldna« ni ostala prazna.

Najhuje je bilo goniti samce in bika. Te je najtežje uganjati, podobno, kakor pri ljudeh. Samec se naprdne in se začne pretepavati, bika pa popade trmoglavost in ga ne spraviš nikamor. Pa sem si znal pomagati. Kadar ni šlo, sem potrkal ob cesti na okno pri kmetu — poznali so me tako povsod — pa mi je posodil kravo. Sem jo že potem pripeljal nazaj, ko sem šel spet na sejem. Kako so biki potem šli! Vse do Ljubljane se nismo ustavili. Seveda sem jih moral privezati za gobec in nogo, sicer bi preveč šlo in bi bilo vse narobe.

Drugače pa živina, ko se unese in pomiri, že gre in ne dela sitnosti. Pozimi pa še bolj, ko je cesta zgažena in ne more žival iz gazi ven. Če je pa gaz ozka, je pa seveda nerodno in gre počasi naprej in dolgo traja, preden se zvrstijo. Zgodilo se je večkrat, da je živinčec kar na lepem zbežljalo in jo popihalo v gozd. Bog mi grehe odpusti, dostikrat sem se moral pridušiti, preden sem ga spravil spet k pameti.

Povsod ob cestah smo gonjači imeli staje, kjer se je živina po dolgi poti odpočivala. Veste, ne da se gnati kar naravnost v Ljubljano. Je predolga. Po navadi je pri takih stajah Bog roko ven molil in nikoli ne prazno. Ko smo se odpočili, smo vzeli spet cesto pod noge.

Srečo sem pa imel še kar dobro in nikoli se ni nič narobe zgodilo. Samo enkrat ali dvakrat je kazalo, da bo narobe.

Enkrat, bilo je ponoči, sem gnal iz Stične in ko sem prišel na vrh, se mi je zdelo, kakor da bi se za ovinkom svetlikalo. In res sem se za ovinkom znašel sredi ciganskega ognja.

»Gospod, daj cigareto,« so začeli bevskati vame. Pa morda ne bi, pa sem ravno kadil.

»Peter,« sem si mislil, »ne prizanašaj božji travci, ki ji je itak namenjen žalosten konec, samo da se rešiš teh ušivecev.«

Imel sem sabo škatlo »Ungariš« in sem vse razdelil med to tečno sodrgo. Potem so mi dali celo kuhano kokoš.

»Ne boš je jedel, Peter,« sem si mislil. Ko sem prišel v Podgaber, sem kokoš vrgel psu in čakal, kdaj bo crknil. Pa ni. Mislim, da je kokoš zastrupljena. Boljše

Gostilna — znamenje za oddih človeku in živali.

je biti previden. Kaj veš, kaj kdo misli. Lahko bi tudi tako prišli do moje živine.

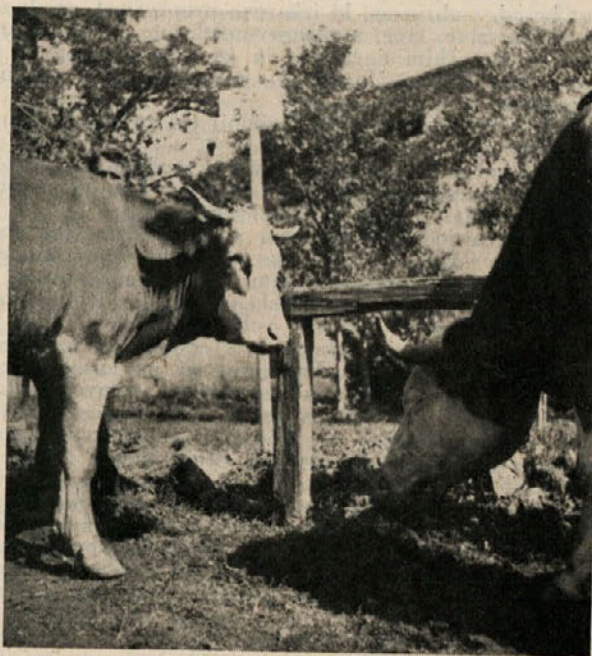
Enkrat pa sta me na Turjaku, tudi ponoči, ogovorila dva neznanca, kam da ženem. »V Ljubljano,« sem na kratko bevsknil. Eden je že otipaval živino, jaz pa sem segel v žep po nož. »Enega bom že,« sem si mislil. »Kar tako se ne bom dal.« Pa ti pride, na srečo božjo, za mano nek mesar in neznanca sta jo popihala.

Komando čez vso živino ima zdaj »Prevode«. Vsak kmet mora pripeljati na semenj določeno težo. Komisija uradno oceni živino, jo steha in plača. Živino potem razdelijo v Ljubljani mesarjem in vsak dobi, kolikor strank pač ima.

»Peter, ali ste oženjeni?« sem ga vprašal.

»I, seveda sem. Že pet in štirideset let jo imam. Tista je moja, ki je doma. Prala je in je hodila po perilo v Ljubljano. Enkrat sem jo videl, bila mi je všeč, pa sva se zmenila. Otroke imam vse pomožene in poročene, tako da sva zdaj sama. No, pa zahvaljeni, gospod, se moram kar vzdigniti. Tista dva vola moram še gnati.«

Gledal sem za njim, ko je koračil počasi, umirjeno, kakor včasih, ko je gonil živino, s filozofijo preprostega človeka, ki mu čas ni bil priganjalec. Bog ve, če ni videl pred seboj vse živine, ki jo je štirideset let gonil in se je spominjal z isto ljubeznijo kakor učenjak, ki je napisal debelo knjigo. Nič čudnega, saj to je bilo njegovo kraljestvo.

Ta se zaveda, da bo prišel v »cajtenge«.

O FIRENŠKEM KIPARJU BERTIJU

V samotnem, od hrupa delavnega Sesta Fiorentina oddaljenem kotu, nedaleč od Firenze, je kmečka, a ljubka delavnica kiparja Antona Bertija, vsa iz rdeče opeke, katero obdaja vrsta toskanskih lokov in jo čuvajo štiri tihotne ciprese.

Berti me sprejme na vratih smehljaše, s svojimi živimi, ostrimi očmi, ki nikoli ne mirujejo, ki govorijo

A. Berti:
Kardinal
Elia dalla
Costa.

brez besed, z obrazom, ki izžareva preprostost, pristnost, dobroto in zlato srce, z odrezavim glasom, s svojim sto odstotno firenškim naglasom in izrazom. Žraven pa si mane roke kakor človek, ki je večno sam s seboj zadovoljen.

Tak je bil vtis, ki sem ga dobil pri prvem srečanju z umetnikom.

Gleda mi v oči in me proučuje: medtem ko govori, se zdi presenečen od lastnih besed, in kot da se boji preveč povedati o sebi in o svojem delu.

Delavnica je taka, kot sem si jo predstavljal. Prenapolnjena s kipi iz bronu, marmorja in mavca: mnogostevilna zbirka plemenitih dam, slavnih mož, otrok.

Kipar mi pokaže prvo delo, ki ga je izoblikoval: Prebujenje, bron v naravni velikosti. Delo je bilo na mednarodni razstavi v Benetkah, kjer je imelo lep uspeh v časopisju in javnosti. Prihajajo mi na misel besede platonskega Ficina: »Ne v senci snovi, temveč v luči in milini lahkotnosti: ne v temni telesni masi, temveč v jasnem sorazmerju: ne v leni in neharmonični teži, temveč v odgovarjajoči meri in ritmu. S tem delom je kipar hotel ustvariti tip mladenke čistokrvnega modernega italijanskega plemena; hotel je v širokopotezni obliki med klasičnim in modernim ustvariti nekaj preprostega, brez pretiranih in dolgočasnih anatomske podrobnosti; hotel je, ne da bi pri tem prezrl kako podrobnost, vdihniti delu duha večnosti. In v tem je tudi uspel.

Drugi bron, portret kardinala Elije dalla Costa, firenškega nadškofa, izdelan v letu 1938. in namenjen domačemu semenišču. Globlje izklesane poteze izražajo

značaj asketa, močnega v lastni veri, sklenjene roke se zde, da hočejo dušam iztisniti bistvo.

Za njim stoji doprni kip nj. vis. kneginje piemontske, ki je namenjen belgijski akademiji v Rimu. Izklesan je iz rožnatega marmorja iz Candoglie in je gotovo eden najbolj posrečenih umetnikovih portretov: jasnega in kraljevskega izraza, preproste modelacije, brezhibnih las. Nič pretiravanja, ampak vse je izdelano po točni meri. Ni lahko obdržati mero sloga in lepote, a v tem je ravno umetnost, veselje in užitek. Kneginja ima na sebi zelo preprosto večerno obleko, ki tesno oblikuje postavu: grška čistost je v tej obleki, ki pokriva, a ne prikriva in ne moti linije, ki je samo življenje in izraz.

Blizu nje stoji mali napoljski princ iz bronu: brez obleke in s ptičkom v roki. Dete čistega kraljevskega plemena, z izrazom dobrote, iz katerega odseva ljubeznivost Savojske hiše. Berti ga je ustvaril na mah, brez oddiha. Pravi mi, da se mu je delo v prvem trenutku zdelo težko, pa mu je prišel izpod rok kip, ki bi stal lahko poleg Verrocchiev in Donatellov.

Se en bron: kip svete Katarine iz Siene, visok 1 m in 90 cm, izredno močan po ognjevitem izrazu, ki pomeni nekaj novega v kiparjevi umetnosti. Navdahnila so ga za delo nekatera pisma sv. Katarine, ki je s svojim neuklonljivim ponosom in verskim zaletom naredila na umetnika silen vtis. In res odseva iz lika globoka in goreča žeja po ljubezni v Kristusu: ponižna, a ponosa polna svetnica. Umetnik nam jo kaže v trenutku, ko se hoče premakniti s trdim in odločnim korakom. Slutimo njeno trpljenje, prosojnost njene duše. Katarina stoji pred nami z dvignjeno glavo, z nepremičnim pogledom v hrepenenju po ljubezni in veri. Z desnico tišči na prsa lilijo, kakor bi odločno in pripravljena na boj

A. Berti: Nj. vis. kneginja Piemontska.

stiskala meč, z levico pa blagoslavlja za večni mir. Delo, ki bi ga mogel postaviti v zvezo s sienskim stilom v Trecentu.

V tej tako posrečeno plodonosni dobi je Berti izdelal med drugimi še dve preljubki podobi svojih otrok: starejšo hčer stoječo, z nekaj jabolki v krilu in z majhno, v začudenju dvignjeno glavico, in pa šele nekaj mesecev starega sinčka v plenica, z razprostrtimi ročicami in velikimi, začudenimi očmi, ki ga z ljubeznivim gibom podpira mati.

Prepuščam besedo kiparju, ki nadvse preprosto pripoveduje o svoji prvi mladosti in svojem umetniškem poklicu:

Rodil sem se 24. avgusta 1904 na pristavi v Valdiforni, blizu S. Pietro a Sieve. Kot otrok sem pasel ovce in več let je bil moj svet omejen na gozdove onega Borgheseja, kjer sem pozimi ali poleti preživel po cele dneve. Dobro se spominjam njihovih imen: Poggio di Scandalone, Poggio di Marco, Corte Vecchia, Fonte Maggio, Bandita di Valfiorana. Že kot otrok sem bil obdarjen z ostrim čutom za opazovanje, tako da sem poznal vsako drevo in vsako še tako skrito in nevarno stezo, katere so se izogibale celo lisice. Teh krajev nisem kaj posebno ljubil, a ker sem bil še tako majhen, sem se vdal usodi, prisegajoč v srcu, da se bom uprl, ko bom malo dorasel.

Moja strast so bili vojaki in vedno sem sanjal, da bom general. Med tistim zapletenim grmičevjem sem z bujno domišljijo delal vse vojaške vaje; moji gledalci so bila drevesa, ki so se mi nasmihala. Ure so tekle in pozabljal sem na vse; ovce so se pasle, koder so hotele. Ves sem bil prevzet po tistih petdeset ali sto vojaki iz blata, ki niso merili več ko osem centimetrov, so se držali trdo in so bili pripravljene na napad. In sanjal sem o ne vem kakšnih vojnah in z ne vem kakšnimi sovražniki, posebno pa z Arabci, ker je tedaj prihajal tudi do nas odmev libijske vojne. Vojni čas je bil zame

A. Berti: Nj. vis. knez Napoljski.

žalostnejši. Ko sem bil pastir, sem se mogel svobodno vdajati vsem mogočim sanjam. Ovce, ki so mi bile hvaležne za popustljivost, mi niso dajale posebnega opravka; ko pa sem zapustil gozdove, steze, svoja improvizirana bojišča, sem moral delati na polju, obdelovati zemljo, obrezovati drevje in prepeljavati vozove.

Vendar pa je bilo na dnu tega dolgočasnega življenja nekaj, kar se mi je smehljalo: novo življenje, ki me je čakalo. Vzdihoval sem in mislil nanj, kakor misliš na dekle, ki ga ljubiš, a je še tako daleč od tebe...

Firenze sem videl prvič v letu 1917, ko sem dopolnil trinajst let. Peljal me je tja oče z bratom Karlom.

Kaj se mi je zdela Firenze ob prvem srečanju, mi ni mogoče opisati z besedami: je bil to sen ali bajka? Svet je torej tako velik in tako različen od valdifioranskih gora? Santa Maria del Fiore, Giottov zvonik, Palazzo Vecchio, kipi cerkve Or San Michele, vse to mi je odkrilo novo življenje, življenje, ki sem ga poprej sicer sanjal, pa nisem vedel, da je bilo v resnici tako lepo. Po poti nisem izpregovoril besede in sem se vrnil domov ves osupel. Firenze mi je razkrila svet, o katerem nisem govoril z nikomur. Bil sem tih in skoraj razdražen, da sem moral delati to, česar bi ne smel več.

Od tedaj nisem imel miru in sem ob urah, ko so drugi počivali, jemal v roke ilovico in jo maličil po svoje. V tem času sem naredil podobo brata Julija, ki se mi zdi zdaj precej grd, pa mi je tedaj naredil toliko veselja.

Glas o tem dečku s polja, ki je delal kipe, se je razširil v okolici, in nekdo je pregovoril očeta, da ga je poslal v Sesto v keramično tvornico. Bil je to prvi korak do umetnosti. Od tam so ga leta 1921. po zanimanju nekega zdravnika iz Barberina, ki je opozoril na fanta Uga Ojettija, predstavili Liberu Andreottiju, ki ga je takoj vzel v svojo šolo in mu je bil »oče, učitelj in prijatelj«. Po osmih letih je dosegel diplomu in od tedaj se je začel hitro in gotovo uveljavljati.

V tem trenutku, ko mečem na papir te besede, te dragi Berti, vidim vsega prevzetega od plemenitega dela: pod tvojimi modrimi prsti ustvarjalca dobiva brezoblična snov življenje in iz njega bodo jutri vznikli novi izrazi, ki bodo v svoji idejni in linearni popolnosti skozi stoletja nadaljevali vesoljno veličino tega, ki se imenuje umetnost.

A. Berti: Sv. Katarina Sienska.

TRI SESTRE

Pogorska pravljica.
Zapisal Jože Tomažič.
Risbe J. Beranek.

Živela je mati, ki je imela tri hčerke, drugo lepšo od druge, le siromaštvo jih je tlačilo. Nekoč pa pride na dom treh sestra lep in hudo bogat gospod. Denar je kar trosil po tleh, da je bilo v koči veselje in smeh.

In bogati gospod poprosi mater, naj mu da najstarejšo za ženo. Mati je bila že dolgo v skrbeh, kaj bo z njimi, zato mu je takoj obljubila. Vsi so bili zadovoljni.

Po poroki jo je odpeljal s kočijo v tuj kraj. Sredi gošče sta se ustavila pred lepim gradom. »Tako, ljuba ženka, tu je najin dom!« In peljal jo je v grad. Grad je imel dvanajst soban. Iz žepa je potegnil dvanajst ključev ter odprl prvo sobo. Bila je vsa pozlačena! Najstarejša sestra, njegova žena, je samo zinila od začudenja!

»Pojdiva naprej!« ji je rekel in odklenil drugo sobo. Bila je srebrna ko luna in zvezde na sinjem nebu. Že je odklenil tretja vrata. Soba je bila lesena, strop lepo rezljan in pohištvo tudi in k tej sobi se je podala njena kmečka obleka.

»Tu sem pa kakor doma, prav kakor doma!« je vzkliknila in je vse pregledala. A mož je odpeljal ženko dalje, v četrto sobo, ki pa je bila vsa bela, ledena. Na sredi je žarela treska in v njenem plamenu se je topil led v prelepe bisere.

»Tu bova pozimi, kako bo lepo!« je dejala. Mož je pa že odprl peto sobo, ki je je bila sama zelena gošča. Hoje in smreke, jelke in jeliči, breze in hrasti, bori in kostanji so rastle tod iz zelenega žameta, iz mahu.

»Takšna je gošča okoli gradu!« je rekla. Vrata so se odprla v šesto sobo, v kuhinjo. Lepo ognjišče, da se ne bo kadilo pod črnim stropom, okrog njega bele klopi s škafi ter posoda iz brušenega stekla in srebra...

»Tu je moja soba!« je vzkliknila žena. Težka kovana vrata so zacvilila v sedmo sobo. Bila je hladna in vlažna, vsa železna ko ječa. Mraz je skočil ženi na hrbet. »Pojdiva!« je prosila.

On je v ključavnico vtaknil nož ter odprl osmo sobo. Bila je orožarna, po njenih stenah so visele sablje in puške, sulice in samostrelji, sredi sobe pa lesen čok, ki je bila vanj zasajena krvava sekira. Spreletel jo je strah in rekla je samo: »Naprej!«

Deveta soba pa je bila čisto prazna. Silna tihota je bila v njej, da se je slišal dih kakor sopenje kovaškega meha. Deseta pa je bila, o groza, vražja kuhinja! V vsakem kotu je visel na verigi velik kotel, pod njim velik ogenj, v kotlih pa so vragovi mešali vrelo smolo in olje.

»Žakaj kuhaš to?« je plašno vprašala. »Da s smolo pokorim služabnike!« ji je odgovoril. In odprl je enajsto sobo, ki pa je bila skoraj čisto prazna, le nekaj košev je bilo v njej. Dvanajsta vrata so bila žareča, teh pa ni odprl. »Pregledala sva,« je dejal. »Vidiš, ženka, enajst sob ti bo treba vsak dan pometati, ker se napraše. Tu imaš enajst ključev za nje. Odkleni jih, pometi in spet zakleni. Dvanajste pa nikar ne odklepaj, tudi pomesti ti je ni treba!«

V lase ji je vtaknil prelepo rožo in odšel zdoma. Ko je bila sama, je šla odklepat in pometat. Radovednost ji ni dala miru, pa je odklenila še dvanajsto sobo. In zagledala je — pekel! Po tleh in med ražnji se je vil višnjev plamen, lizal grešnike, smodil jim kožo in lase. Ondi je bila peklenska groza. Komaj je odprla vrata, je že skočil plameni jezik v lase ter ji osmodil rožo. Brž je zaklenila žareča vrata, za njimi pa še vseh enajst.

Zvečer se je vrnil mož. Zdaj je vedela, da je sam hudič!

»Ali si pomela?« Segel ji je v lase po osmojeno rožo in je vedel, da je odklenila tudi dvanajsto sobo, pekel! Prijel jo je za roke ter jo vlekel skozi vse sobe. Nič ji ni pomagalo, da se je upirala. V deseti sobi je zajel iz vražjega kotla vrele smole ter jo pljusnil za njo, da je kar sama odtelala v pekel.

Zdaj si je malo pomanjšal postavo in vse drugače oblekel, da je bil čisto drug moški. Čez mesec se je napotil spet k materi prosit, da bi mu dala drugo hčerko za ženo. Bil je bogat in lep možakar, zato jo je dobil. Po poroki sta se z lepo kočijo peljala po beli cesti v tuj kraj in se sredi gošče ustavila pred gradom. Odpeljal jo je v grad in ji razkazal vseh enajst sob ter ji dal dvanajst ključev.

»Enajst sob pospravi in jih pometi, dvanajste pa nikar ne odklepaj!« ji je naročil in je odšel zdoma. Srednja sestra, druga žena, pa pometat. Radovednost jo je imela tako, da je odklenila še dvanajsta vrata, v pekel. Hitro bi ga bila zaprla, a je v njem zagledala sestro, ki je proti njej vila roke: »Pomagaj mi, sestra, ker grozno trpim!« Tačas pa se je že odrgal ognjeni plamen ter ji skočil v lase. Osmodil ji je rožo, ki jo je vtaknil v lase mož, sam peklenšček.

Zvečer se je mož vrnil in tudi njo zapodil v pekel. Spet mine mesec. Zlodej se spremeni in preobleče ter se pripelje k materi po tretjo, po najmlajšo hčerko, da bi mu jo dala za ženo. Bil je mlad in lep ter bogat, zato mu jo je dala. Odpeljala sta se s kočijo po beli cesti v goščo, kjer je stal njegov grad in povede jo vanj. Pokaže ji enajst sob ter ji izroči dvanajst ključev: »Vseh enajst sob moraš lepo pomesti, le v dvanajsto ne smeš pogledati!«

Tudi njej vtakne v lase lepo rožo ter gre z doma. Žena seveda takoj pometat! Vse je prav počasi pretaknila in pregledala. V prvih dveh sobah je našla polno zlatnikov in srebrnikov. Pred žarečimi, pred dvanajstimi vrati pa je postala, poslušala vpitje in stokanje ter premišljala:

»Kaj neki je tu notri, da je taka vročina in tako vpitje? Vročina mi ne škodi, saj sem doma kurila v peči in kuhala, a roža bi se osmodila!«

Vzame jo iz las ter jo dene v vodo. Sama pa si ogre moko, hodno plahto ter odpre dvanajsta vrata, v pekel... V njem zagleda starejši sestro, ki sta jokali in prosili, naj jima pomaga. Tudi zdaj se je utrgal višnjev plamen ter ji skočil na glavo in ji obliznil lica. A lasje so bili pod moko plahto, lica pa so bila vajena

vročine in tako se ji ni nič poznalo. Sestrama je obljubila pomoč. Skrbno je zaklenila vrata, rožo si je vtaknila v lase ter je šla možu naproti.

Mož je videl v njenih lasih lepo, svežo rožo ter je bil silno vesel. Ona pa je vso noč premišljala, kako bi rešila sestri. Zjutraj pa je poskusila:

»Poslušaj možek, te dni ima moj oče god. Ali mu smem nekaj poslati?«

»Seveda!«

In pobožal jo je po licih s krempļji, da ji je iz prask pritekla kri. Nič ni zajokala in mož je spet odšel od doma. Ona pa v deseto sobo, kjer so vragovi kuhali smolo in olje. »Zakaj pa to kuhaš?« je vprašala prvega.

»Da je vedno pripravljeno! Če vržem komu smole za vrat, teče vsakdo tako, da ga noge ne dohajajo!« ji je vrag lepo razložil.

»Dobro! Preobleci se, da boš nesel mojemu očetu koš daril za god! Tako je naročil moj mož, tvoj poglavar, ki ga moraš poslušati,« je velela.

Vzela je moko plahto, odprla dvanajsta vrata ter poklicala najstarejšo sestro. Hitro jo je potisnila v pripravljeno koš, ga pokrila s plahto in na ogljih zavezala. Sestri je naročila:

»V tem košu te vrazič ponese očetu kot darilo za god. Doma povej, da bova kmalu obe za teboj! Če bi pa vrazič hotel plahto odvezati, kar zavpij: »Te že vidim!«

V koš je vsula še kup zlatnikov, stopila je za vrata ter počakala moža. Mož je zajel smole ter jo vrgel vraziču za vrat, da je ta zatulil in se je kar kadilo za njim, tako da ni utegnil pogledati v koš, kaj nosi. In odnesel je sestro domov.

Mine nekaj mesecev, kar se žena spomni, da ima zdaj mati god. Vse je storila tako kakor prvič. In vrazič je odnesel v košu drugo sestro na dom. Tam je vesela skočila iz koša ter stresla pred mater denarje... In spet mine mesec, ko je imela god sestra.

»Sestri bom poslala koš denarja za god,« je pravila možu, »a doma bi hudo zamerili, če bi poslali hlapca. Tokrat boš pa že moral sam nesti koš, ki ga boš našel v moji sobi. Kar nič me ni treba čakati, če me ne bo ravno pri košu!«

Obljubil je. Ko je spet odšel zdoma, je nasula pol koša denarja ter se skrila pod njim. Plahto je nad sabo zavozljala in čakala. Mož pride domov, pograbi za roče in koš na hrbet. Pot je bila dolga, koš pa težak. Sede in hoče pogledati v koš, kar žena zakriči:

»Te že vidim, četudi si tako daleč!« Mož se prestraši, pograbi koš in naprej.

»Tule sem prinesel koš denarja sestri za god. Žena vas lepo pozdravlja in je zdrava in zadovoljna. A to vašo hčerko bi rad videl!«

Mati ga je peljala v sobo. Starejši sestri sta pa pomagali najmlajši iz koša ter skrili denar. Zunaj so že kuhali velik kotel smole. Mati je vruga vodila po hiši in okoli nje tako, da ga je pripeljala do kotla. Zdaj pa so skočile tri sestre, tri njegove žene, h kotlu in zajele vrele smole in vpile: »Zdaj pa le hitro v pekel, ti prekleti vrag!« Vrgle so mu jo za vrat, vrag pa ni hotel nikamor. Tedaj so pograbile kotel ter ga poveznile čezenj, mati pa ga je škropila z blagoslovljeno vodo in delala križe. Vrag je zatulil in kar s kotlom na glavi odkuril, kar so ga noge nesle. Pokadilo se je za njim in zasmrdelo, potem pa ni bilo videti ničesar več.

Tako so se tri sestre rešile mož, prav za prav enega, ki pa je bil sam hudič! Bile so pobožne in tako se jih ni upal več nadlegovati. Z denarjem pa so vsi srečno živeli še dolga leta.

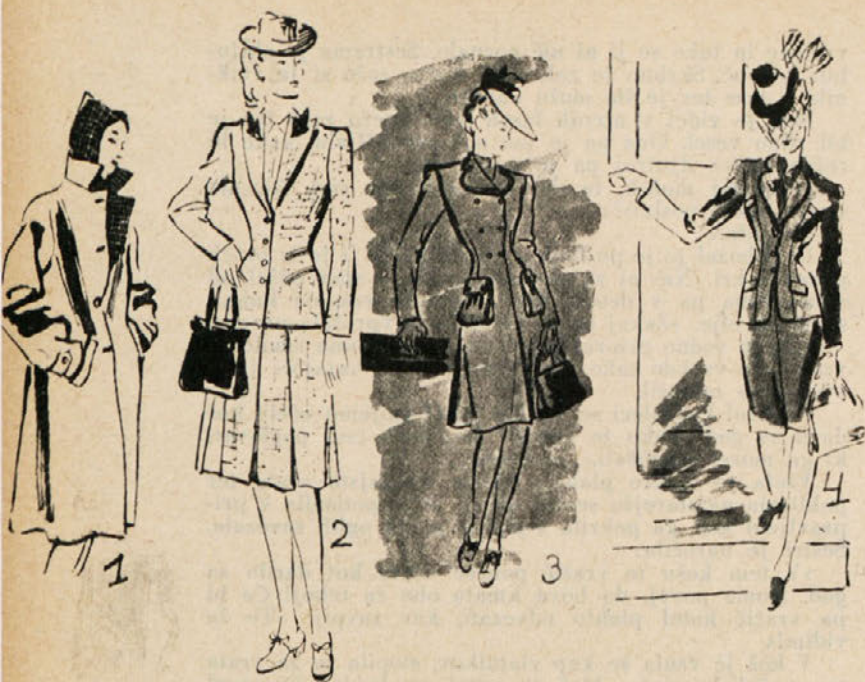

Vezene obleke za malčke

Naša slika prikazuje nekaj res praktičnih in hkrati lepih oblek za dečke in deklice od tretjega do sedmega leta. K vsaki obleki spadajo tudi široke nabrane hlačke iz istega tvoriva, v katerih se otrok lahko prosto giblje. Vsaka spretna mamica lahko katero izmed teh oblek sešije sama in izveže z okrasnimi šivi, tako imenovanimi »žabicami«. Najbolj primerno tvorilo je kako lahko volneno blago, katerega pa je sedaj že težko dobiti. Pa tudi bombaževinasta blaga niso nič manj lepa, samo prave vzorčke je treba izbrati. Svetlo modro in rdeče pikčasti, črtasti, drobno karirani ali rožasti vzorčki — vse je primerno za otroke, če je le trpežno in se dobro lika in pere. Za praznje prilike lahko naredimo tako obleke iz ostanka pralne svile ali mehkega svilenega platna. Kroj takih oblek je vedno zelo preprost. Životek je navadno okrašen z žabicami ali tudi samo enostavno naguban, precej široki balonski rokavi in nabrano krilce. Za dečke pa hlačke iz istega tvoriva, katere se pripenjajo na bluzo. Ovratniček iz belega pikeja se lahko odvzame ali pa ga sploh nadomestuje drobna pentlja iz istobarvne ali kake druge svile.

Podajamo kratek opis, kako se lahko vezejo okrasni šivi. Če imate le malo spretnosti in domišljije, vam delo ne bo šlo težko od rok. Enakomerno in skrbno vezenje pa je seveda prvi pogoj. Kako debelo nitko vzamete, je odvisno od blaga, iz katerega je obleka. Vzeti morate trikratno širino blaga, toliko gre namreč v gube. Višina ostane ista.

Kako vezemo? Najprej zaznamujemo na narobni strani blaga z ravnilom in dobro ošiljenim svinčnikom vrsto pik in sicer v razdalji po 1 cm. Naredimo toliko vrst, kakor široka naj bo bordura. Nato vpeljemo močno nit v vsako vrsto; razdalje naj bodo enakomerne, ker drugače bo vse delo postrani. Končno zadržnemo posamezne niti, da se naredijo goste in enakomerne gube. Niti na koncu vsake vrste zašijemo. Nato vzamemo barvasto nit (po možnosti tako, ki pri pranju ne izgubi barve) in vezemo v navpični smeri, začnemo

Pomladanski plašči in kostumi

1. Praktičen dežni plašč iz svetlo sive balonske svile ali kakega drugega nepremočljivega blaga je podložen z rjavo rumeno in zeleno karirasto svilo. Iz istega tvoriva je tudi lična kapuca, ki se lahko odvzame.

2. Mladosten kostumček iz svetlo rjavega tveda ima precej dolgo oprijeto jopico in krilo, ki je položeno v globoke gube. Zanimiva sta drobna vrezana žepka na reverjih, kamor vtaknete lahko dva pisana svilena robčka. Enostavna bluz je iz naravno barvnega santunga.

3. Zelo preprost redingot plašč iz rjasto rjavega angora blaga ima kot edini okras dva precej velika nabrana žepa.

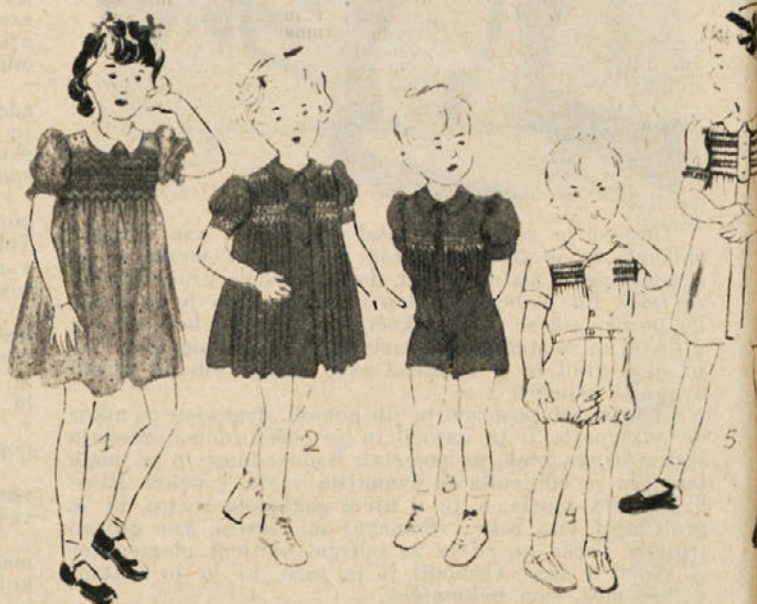
4. Klasičen kostumček iz temno modrega ševiota je obrobljen z istobarvno svileno treso. Bluz je iz svetlo ciklamnega žoržeta.

5. Praktičen športni plašč iz svetlo rjavega flavša je na hrbtu bogato naguban. Gube drži pas, ki je samo zadaj. Dva velika našita žepa.

6. Pričujoči popoldanski plašč iz črnega volnenelega blaga je primeren zlasti za manj vitke postave. Krojen je čisto po životu in ima le droben šal ovratnik, katerega krasi ljubka kamelija iz snežno belega pikčaja.

7. Popoldanski plašč iz živo zelenega flavša ima bogato naguban hrbet. Pod pasom je prerezan, tako da se vsa širina začanja šele od pasu navzdol. Zapenja se na šest gumbov.

8. Ohlapen športni plašč iz grobo karirastega mehkega volnenelega blaga oblečete lahko v hladnejših dneh čez vaš spomladanski kostum. Krojen je brez ovratnika in se zapira s koščeno patentno zadrgo, ki je nevidna prišita pod blagom.

levo zgoraj. Primemo izmenjaje po dve gubi skupaj in sicer najprej prvo in drugo ter ju z nekaj vbodi zašijemo, nato povlečemo nitko pod blagom ter primemo drugo in tretjo gubo, seveda v naslednji vrsti. Potem zopet prvo in drugo eno vrsto nižje. Ko pridemo do doljnega roba bordure, odrežemo nit in začnemo zopet zgoraj s tem, da primemo tretjo in četrto gubo, nato četrto in peto itd. S tem, da puščamo razdalje med vrstami enkrat večje, drugič manjše, dobimo lahko različne vzorce. Opisali smo osnovni vbod, seveda pa se dajo vezti najrazličnejši vzorčki, bolj ali manj nabrani, v eni ali več barvah.

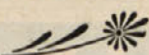
1. Srčkana obleka za šestletno deklico iz živo modro in belo pikčastega krepa ali svile ima bogato nabran životek in balonaste rokavčke. Žabice so izvezene z modro kordonet-svilo. Bel ovratniček iz pikeja se lahko tudi odvzame. (Potrebujemo 1 in pol metra enojne širine.)

2. Pričujoča obleka za 4-5 letno punčko iz živo rdečega volnenelega blaga se zapenja spredaj po sredi, kar je posebno pripravno za oblačenje. Prednjik ima na vsaki strani vrsto drobnih gub, ki so pritrjene z žabicami. Krilce je krojeno rahlo zvončasto. (1 m in četrt enojne širine.)

3. Bluz in hlačke za triletnega dečka iz rjavega santunga ima gladek oplečnik in gosto nabran prednjik. Hrbet je čisto gladek. (1 m in četrt enojne širine.)

4. Bluz in nabrane hlačke za triletnega dečka iz živo modrega pralnega blaga. Bluz se zapenja na dve vrsti gumbov, životek je bogato okrašen z žabicami. (1 m in četrt enojne širine.)

5. Praznična obleka za šestletno deklico iz temno rjavega baržuna ima životek in rokavčke gosto nabrane in vezene z žabicami. Ovratniček iz belega krepdešina. (1 m in pol enojne širine.)

Krompir, naš najzvestejši tovariš, je pač v vsaki obliki dober in se ga nikdar ne naveličamo. Poskusite ga enkrat takole:

Nadevan krompir. Lepe, zdrave, velike krompirje (za osebo po dva do tri kose) dobro umijemo in jih neolupljene v pečici spečemo. Ko so mehki, jih počez prerežemo in previdno izdobljemo. Že prej pa si pripravimo malo nasekljanega mesa ali kake vrste klobase, ki smo jo zmešali z bešamelovo omako. Temu dodamo krompir, ki smo ga izdoblili, in vse napolnimo z vrhoma v izdobljene krompirje. ki jih tesno postavimo drugega poleg drugega v ognjavarno posodo. Malo bešamelске omake si prihranimo, da jo zabeljemo s parmezanom polijemo po krompirjih. Nato postavimo posodo s krompirjem za pol ure v pečico, da jed povrhu zarumeni. S solato je to izvrstna večerja in če imamo še juho, tudi izdatno kosilo. (Bešamel-omaka: V ponvi razgrejemo za žlico masla, primešamo žlico moke, mešamo, da zarumeni, prilivamo počasi kozareček mleka in mešajmo dlje, da se omaka zgosti, osolimo in popopramo.)

Nadevano zelje. Od večje, bolj mehke zeljnate glave previdno odlučimo lepe, velike liste. Za vsako osebo računamo tri. Listom rebra malo posnamemo, a pazimo, da ostanjejo celi. Nato jih v slani vodi prevremo in jih položimo na cedilce. Prej pa si že pripravimo tale nadev: ostanke govedine ali kakršnega koli mesa prav na drobno nasekljamo. Na masti prepražimo malo zrezane čebule in peteršilja, dodamo meso, ga osolimo in popopramo ter primešamo za vsako osebo za pest opranega riža. Vse skupaj še malo prepražimo in zalijemo s toplo vodo. Počakamo, da se riž napne, a prav mehak ne sme postati. S tem nadevom namažemo liste zelja in jih skrbno zavijemo v dolge klobasice, ki jih položimo v mastno ponov. Po vrhu potresemo z drobtinicami in pokapamo z mastjo ter postavimo v toplo pečico, da zarumene. Prav dobro se poda zraven slan krompir v koscih.

Grmada iz makaronov in jabolk. Makarone skuhamo v slani vodi, jih ocedimo, splahnemo z mrzlo vodo in jih pustimo na cedilcu tako dolgo, da ni v njih nič več vode. Malo kuhanih jabolk smo si že prej pripravile. Eno jajce penasto vmešamo z žlico masla ter ga primešamo makaronom. Nato dodamo še kuhana jabolka, malo osladimo, potresemo s cimatom in spečemo v pečici svetlorumeno. Če imamo malo smetane in še eno jajce, to dvoje zvrkljamo in polijemo po makaronih preden smo jih dali v pečico. Če skuhamo še okusno krompirjevo ali zelenjadno juho, imamo prav izdatno kosilo.

Zelenjava brez masti. Špinaca, bela repa, endivija in druge zelenjave se dajo zelo okusno pripraviti takole: Denite v lonec na drobne koščke sesekljan list zelene, pol čebule, če hočete tudi drobne česna, nekaj popra in dve dobri žlici paradižnikove konzerve, raztopljene v vodi. Nato dolijte še vode (do polovice lonca), dodajte dve kocki magija, pokrijte dobro in pustite, da vre vse skupaj pol ure. Nato dodajte špinaco ali kako drugo zelenjavo, katero ste že v posebnem loncu na pol skuhalih. Sedaj naj se vse skupaj skuha do konca, daste na mizo vroče in dodajte še žlico nastrganega parmezana ali kakega drugega suhega sira.

Juha iz endivije. Za salato navadno uporabimo samo srednje rumene liste endivije, ostalo pa gre v smeti. Ravno iz teh temno zelenih, navadno že uvelih listov lahko napravite izvrstno juho. Najprej liste dobro operite, jih zrežite na drobne koščke in dodajte nekaj zelene in čebule, paradižnikove konzerve ter dve magijevi kocki (za 4 osebe), solite, kuhajte pol ure. Nato dodajte še potrebno količino vode, zakuhajte riž in preden odstavite od ognja, vrzite v juho pest drobno nastrganega parmezana.

Makaroni v omaki brez masti. Najprej kuhajte v lončku čebulo, rumen korenček, zeleno, nekaj česna, paradižnikovo konservo, poper in sol približno 20 minut. Nato dodajte dve veliki žlici mleka in eno žlico parmezana ter polijte to omako na makarone, katere ste že poprej skuhalih v slani vodi.

Krepilna pijača za bolnike in okrevajoče. Pristavite k ognju pol litra belega vina, kateremu ste dodali malo cimeta, in pustite, naj zavre. Ko se vino začne peniti, ga potegnite od ognja in ga vlivajte počasi na rumenjaka, katerega ste pripravili že poprej stolčenega in zmešanega z žlico sladkorja v skodeli. Servirajte zelo vroče; če hočete napraviti pijačo še močnejšo, dodajte na koncu šilce konjaka.

Za bolehe otroke. Stolcite dobro en rumenjaka z veliko žlico sladkorja, nato polijte počasi pol litra vrelega mleka čez. Ves čas morate skrbno tolči, da se jajce dobro premeša z mlekom. Lahko dodate tudi malo cimeta in šilce konjaka.

Stročnice kot nadomestek mesa

Znanstveniki so dognali, da vsebuje meso 21.39%, grah 22.63%, fižol 23.12%, leča 24.21%, soja celo 41.63% beljakovine. Iz tega razvidimo, da so stročnice še bolj redilne in nasitljive kakor meso, biti morajo samo okusno pripravljene. Poleg običajnih načinov, kakor juhe, omake, v solati, poznamo še druga jedila iz stročnic, ki so za oko in grlo prijetnejša, zato poskusimo enkrat sledeče: namočen fižol, grah ali lečo prav mehko skuhamo in osolimo. Ocejeno pretlačimo (okus zboljšamo, če vodi, v kateri se kuhajo stročnice, dodamo lavorjev list in vršiček majarona) ter dodamo drobno nasekljane čebule, peteršilja, malo drobtinic, eno celo jajce, po okusu soli in nekaj nasekljanega kuhane ali pečene mesa. Če tega nimamo, pa morda malo nasekljane slanine. Iz zmesi oblikujemo hlebčke, ki jih na masti spečemo. K hlebčkom se poda krompirjeva solata, špinaca ali ohrov.

Pomlad 1942

Letošnja pomladna moda se v primeri z lansko ni veliko spremenila. Le vse je malo skromnejše, pa zato mogoče le še bolj elegantno. Malokatera izmed nas si bo letos lahko omislila nov pomladni kostum ali plašč, ampak za kako svilenno bluzico, nov slamiček, rokavice ali ročno torbico bodo že zadostovale točke naše oblačilne nakaznice. Prav te malenkosti bodo letošnjo pomlad in poletje zelo važne, kajti še tako preprosta volnena obleka bo dobila vse bolj praznji videz, če oblečete zraven pisano ovratno ruto, ozek lakast pas ali pa rokavice in moderno torbico iz mehkega semiša.

Bluze, katere nosimo v kostum, imajo skoraj vedno strogo obliko moške srajce, ki je včasih omiljena z nabirki iz istobarvnih čipk ali veznine. Naravno barvan šantung, lahek žoržet v vseh pastelnih odtenkih sta najbolj priljubljeni tvorivi poleg vseh drugih vrst pravih in umetnih svil.

Klobučki so še vedno zelo majhni in postisnjeni na oči, vendar ne več preobloženi z raznimi umetnimi cveticami, pentljami in ptičjim perjem ko lani. Le za bolj praznje prilike bomo tudi letos videli klobučke z istobarvnim pajčolanom, o katerem so trdile že naše babice, da napravi grde obraze lepe, lepe pa še tisočkrat lepše...

Zelo moderne so postale letos cvetlice v gumbnici kostuma ali plašča, ki pa morajo imeti vedno čimbolj naravno barvo in obliko. Nikakor naj ne bodo iz baržuna, blisčiče svile in podobnega, ker take cvetlice ne spadajo k dnevnemu kostumu.

Za šolo, pisarno ali tudi za doma je najprimernejše oblačilo temno volneno krilo in športna bluza iz črtaste svile. Krilo naj ne bo preozko in naj bo krojeno malo zvončasto, da omogoča svobodno gibanje.

Plašči so še vedno ali močno ohlapni, ali pa krojeni po životu, veliko jih je tudi brez ovratnika in reverjev, vsi pa imajo našite žepce v vseh mogočih oblikah in velikostih.

Kimono-rokavi bodo letos najbrž popolnoma izpodrinili tako zvane netopirske rokave, ki so lani prevladovali v popoldanski modi. Bili so sicer zelo slikoviti, ampak vse prej ko praktični. Tudi blaga je bilo treba za take rokave veliko več ko za gladke.

Svetle jopice k temnim oblekam bodo letošnjo pomlad zelo v modi. K temno rjavi ali črni obleki se zelo lepo poda svetlo rožnata, ciklamna ali živo rumena jopica.

V modi čevljev bodo prevladovali vse preproste športne oblike z ne pretirano visokimi petami iz trdnega usnja; skratka čevljev, katerega lahko nosimo vedno in povsod.

Obleke nimajo več nabranih in nazobčanih kril, ne pretirano poudarjenih ramen, krila so ozka, rokavi ozki, le život je krojen navadno ohlapno in je v pasu rahlo nabran.

Najrazličnejše garniture iz belega pikeja bodo tudi letos osvežile naše dolgočasne zimske obleke, katerih smo se že do dobra naveličale. Črno in belo je še vedno ena izmed najbolj elegantnih kombinacij za pomlad.

Karirate jopice k enobarvnim krilom ali oblekam so zlasti praktične za športne in dopoldanske prilike. Krojene so z reverji ali brez, v tem drugim primeru jih nosimo z enobarvno ovratno ruto, katero lahko zavemo ali drapiramo na najrazličnejše načine.

H koncu naj vam še povem, da sta najmodernejši barvi za pomlad rjasto rjava in modra v vseh odtenkih od nežno vijoličaste do klasične mornarsko modre, potem pa še vedno črna, kombinirana z živo rdečo, trkizno modro, pšenično rumeno, ciklamno itd.

in špiritizem

Janez Oblak je sedel na vrtu pod staro hruško. Ves je bil zamaknjen v knjigo, ki jo je bil pred kratkim iztaknil nekje na podstrešju. Bila je to stara v usnje vezana knjiga, z velikim pozlačenim napisom »Špiritizem«. Spočetka je kaj malo razumel, a ko je bral drugič in tretjič, se mu je posvetilo v glavi. »Ha, ali ne bi tudi jaz mogel klicati duhove?«

Gospod Janez se je kmalu odločil:

»Očeta pokličem! Oče mi bo gotovo rad razodel, kje leži denar, ki ga je skrnil, preden ga je ugrabila nepričakovana smrt. Denar, za poroko, potovanje in za kaj drugega. To bo nekaj! Samo da bom imel denar. To bo Anica vesela!«

Vrtna vrata so zaškripala. Gospod Janez je vrgel knjigo pod klop. »Anica, ti si! Kako dolgo te že ni bilo! Kako ti je?«

»Čisto dobro, zakaj pa ne prideš k meni?«

»Liza!« je poklical dekle. »Prinesi nama nekaj južine.« Dekla je počasi odšla v kuhinjo.

Anica je sedla k Janezu. Bila je prikupna, kakih sedem let mlajša od Janeza. Ni bila ravno od bogate hiše, vendar pa je imela obljubljen lepoto. »Pri Janezu mi ne bo hudo, si je mislila in se ga držala.

»Anica, kam bova šla na poročno potovanje,« je zaskrbelo Janeza.

»Kaj,« se je Anica začudila. »Kje pa imava denar?«

»Ha, ha, dragica, to kar meni prepusti,« je smeje se dejal gospod Janez, držeč zopet knjigo v roki in jo pokazal Anici. »Vidiš, ta mi bo pomagala.«

»Tale knjiga? Beži, beži!«

»Seveda, ravno tale knjiga,« je zinil in ji pokazal naslovno stran.

»Ti, to je prepovedano, tega ne delaj! Bog ne daj, vrzi rajši to knjigo v peč.«

»Oh, draga, saj ne bom kradel,« jo je tolažil, le očetov denar bom našel, ki je nekje skrit.«

Medtem je Liza prinesla nekaj prigrizka in zarochenca sta utihnila. Janez je z veje utrgal nekaj hrušek. »So lepe, kaj ne?«

»Krasne!« je potrdila in zasadila bele zobe v sladki sadež. Po južini sta se poslovila.

Gospod Janez je bil spet sam na vrtu. Ležal je v travi in tuhtal. Zraven je ležala zaprta knjiga. Pozlačeni napis se je svetil v zahajajočem soncu.

Denar! Vedno so mu misli uhajale nanj. »Koliko ga neki je? Bog ve ali so zlatniki, ali bankovci? Kaj pa če ni nič?« ga je zaskrbelo. »Mora biti! Niso ljudje zastojni govorili, da ima oče za Janeza kup zlata, ki si ga je pridobil na Bog ve kakšen način.

S spoštovanjem se je spominjal očeta. Bil je velik ko on in pameten, pa kako! Čisto gotovo, saj je tudi on nekaj teh lastnosti podedoval.

Misli so mu zopet ušle k poroki in potovanju. »Kam bi šla po svatbi? Na morje, na planine?«

»Še nekaj bi bil skoraj pozabil,« je napol glasno dejal, ko se je odpravljal k večerji. »Mizo s tremi nogami bom potreboval.«

Ko je dekla prinesla večerjo, ji je naročil:

»Liza! Stopi doli k Rakarju in mu reci, naj pride malo k meni.«

»Ja!« je bil kratek odgovor redkobesedne dekle.

Janez je vprav povečerjal, ko je vstopil mizar Rakar, debelušast dedec, s povešenimi brki in plešasto glavo. Široki klobuk je držal v roki in pozdravil:

»Bog daj dober večer, gospod Oblak!«

»O! Ste že tukaj?« se je začudil gospod Janez. »Pridite bliže,« ga je povabil in mu ponudil stol.

Rakar je sedel in s potrpljenjem čakal naročila.

»Veste kaj, gospod Rakar. Vi ste pameten in preudaren mož. Naredili mi boš mizo, in sicer okroglo,

s tremi nogami. Kar pa je najbolj važno, ne sme biti zbita z žebli, nasprotno, biti mora brez vsakega okova. Razumete?«

»I, seveda,« je potrdil Rakar in zagotovil gospodu Janezu, da bo miza v redu in prav v kratkem narejena. Medtem je zagledal na mizi knjigo. O, Rakar je dobro razumel, kaj taka knjiga pomeni. Bilo mu je tudi jasno, čemu je Janez naročil mizo. Kar groza ga je spreletela.

Na kratko se je poslovil in odhitel proti domu. Doma je takoj povedal ženi in žena je novico še topla nesla naprej k sosedu. Drugi dan je že ves trg vedel, da je gospod Janez špiritist.

Kmalu je dobil novo, toliko zaželeno mizo. Postavil jo je v kot, pod očetovo sliko. Komaj je čakal noči in da se je Liza spravila spat. Še enkrat je pogledal v knjigo, ugasnil luč in zagrnil okno. Tesno mu je bilo pri srcu in kar strah ga je bilo. Ali ko se je spomnil na denar, se je zopet opogumnil. Denar!...

Kmalu se je zopet odločil, da nadaljuje, kar je začel. Ko je opravil potrebne ceremonije, je čez nekaj časa zaklical: »Če si duh mojega očeta, oglasi se!« Res, začul je rahel udarec. Denar, denar, so mu zopet ušle misli. Premagal je bojazen in nadaljeval.

»Kje je denar? Ako je na vrtu, oglasi se!«

Nič, vse tiho. Samo hruška na vrtu je šumela v jesenskem vetru.

»Na vrtu ga že ne bo,« je pomislil Janez. »Mogoče ga nisem slišal.«

Glasneje je zaklical: »Če je na podstrešju, oglasi se, da te bom slišal.«

Nenadno se je slišal močan ropot, kakor bi kdo padel.

»Vendar enkrat!« se je oddehnil in si obrisal pot.

Tedaj so se zaslišali koraki. Vrata so se tiho odprla. Janez je šinilo v glavo: »Duh,« in obrnil se je proti durim. Med vrati je stala visoka bela postava.

»Oče!« je kričnil Janez in padel na kolena.

Duh se je premaknil in spregovoril: »Za božjo voljo Janez, kaj pa je?« Janez, ki je pričakoval očetovega glasu, je po govoru spoznal Lizo. »Ali si ti, Liza?«

Vstal je in stopil proti njej. Res, bila je Liza v beli nočni srajci. Prižgal je luč. Začuden ga je gledala Liza vsega prestrašenega, z naježenimi lasmi.

»Kaj pa je bilo? Slišala sem, kakor da bi kdo padel in kričnil.« »Nič, nič,« se je izmotal Janez, »nič hudega.«

Ko je Liza zopet odšla, je razmišljal dalje. »Ali je bil to navaden ropot, ali se mi je s tem oglašil oče. Gotovo je bilo to znamenje od očeta.« Zdaj je bil Janez prepričan, da je denar na podstrešju.

Vse je prebrskal, vsako opeko je privzdignil, a nikjer nič. Obup se ga je loteval. Ostala mu je še stara omara, v kateri je bil našel knjigo. »Sama navlaka!« Še preklinjati je začel. Vsako cunjo je pretipal in obrnil. Nazadnje je le staknil v žepu očetovih starih hlač, nekaj težjega. Pograbil je vse skupaj in odbežal v stanovanje.

Iz žepa je privlekel nekaj mošnji podobnega, pa ni bila mošnja, ampak stara nogavica. Vsebinsko je sesul na mizo. Pred njim se je pokazal kup raznovrstnih starih spominov: nekaj starih kolajn, medenastih vojaških gumbov, svetinjc in raznih starih bakrenih kovancev.

Gospod Janez je buljil pred se. »Tak! To naj bi bil zaklad?« Jezno je vse pograbil in vrgel skozi okno.

Zgodaj zjutraj je moral gospod Janez v službo. Komaj je popil kavo, kruha se še dotaknil ni. Poveznil si je klobuk na glavo in odšel.

Pred vrati je obstal in pogledal po vremenu. Pogled mu je padel na hruško. Najlepši vrh, še včeraj poln sladkega sadu, je bil polomljen in prazen. Pod hruško so se videli sledovi, krog polomljene klopi.

Tedaj mu je bilo jasno. Duh je kradel hruške, polomil drevo in telebnil na klop.

ŠAH - UGANKE

† Jose Raoul Capablanca

Prve dni marca meseca se je po svetu raznesla vest, da je v bolnišnici v New Yorku umrl veliki šahovski mojster, bivši svetovni prvak J. R. Capablanca. Njegovo ime je nekaj let bilo ožarjeno s skoraj pravljico slavo, veljal je za nepremagljivega mojstra, ki z lahkoto preseka vsak šahovski voz in s čudovitim notranjim vidom v hipu oceni vse nevarnosti in možnosti ter nekako z dostojanstvenim mirom in preprostimi, prozornimi sredstvi odpravlja svoje šahovske nasprotnike. Nimamo prilike, da bi se podrobneje bavili z njegovimi velikimi odklikami. Naj k tej skopi oceni dodamo samo to, da je s svojo neskaljeno in veliko igro mnogo pripomogel, da se je šah kot najlepša in najtežja igra še bolj usidrala po svetu. Njegov zgled pa nam tudi kaže, da je vsaka pravljica, ki se plete okrog smrtnika, vedno le človeška: našel se je namreč mojster, ki ga je pregledal in s svojo kipečo notranjo silo v težkem in velikem dvo-boju spet posadil na resnična tla ter mu tako izvil šahovsko žezlo — dr. A. A. Aljehin.

Tu bomo prikazali manj znano, a za Capablancu zelo značilno partijo, ki je sicer starejša, vendar pa dragocenejša zaradi tega, ker jo je razložil veliki Capablanca sam.

Odklonjen damin gambit
(Igrana v Berlinu l. 1913)

J. R. Capablanca — R. Teichmann

1. d4 d5 2. Sf3 Sf6 3. c4 e6 4. Lg5 Le7 5. Sc3 Sbd7 6. e3 0-0 7. Tc1 b6 8. cd5: ed5: 9. Lb5

Ta poteza mi je prišla tu kar sama od sebe. Igral sem jo samo zato, da bi se ognil običajnim variantam. Navadno namreč pride ta lovec na d3 ali po Da4 na a6. Igrana poteza je navadna razvojna poteza, ki pa je v skladu z osnovnimi pravili dobrega razvoja in torej ne more biti slaba.

9. ... Lb7 10. 0-0 a6 11. La4 Tc8 12. De2 e5 13. de5: Sc5:

Na 13. ... bc: bi beli igral 14. Tfd1 in vzel oba osrednja kmeta na tarčo. Pomanjkljivost igrane poteze je v tem, da ostane črni d-kmet osamljen in se izpostavlja napadom.

14. Tfd1 Sa4:
Ali 14. ... b5 15. Lc2 b4 16. Sa4 See4

15. Sa4: b5 16. Tc8: Dc8: 17. Sc5 Dc4

Črni bi rad zamenjal dami, da bi s svojima lovčema prišel bolj do veljave v končnici. A v tej poziciji se je malo uračunal, ker je Lb7 zaprt; do igre pa more priti le, če prepusti d-kmeta usodi.

18. Sd4

Seveda ne 18. Td4 zaradi De2: 19.

Se2: Tc8 in beli ne more dobro preprečiti Tc2.

18. ... De2: 19. Se2:!

Skakača sta trdno povezana. Točka d4 je osvojena, drugi skakač pa je pripravljen, da vsak hip zamenja svojega tovariša. Vrh tega grozi beli zasedi odprto c-linijo, zato je naslednja poteza črnega že izsiljena.

19. ... Tc8

Dobro si oglejte to pozicijo. Zdi se, da ni nobene nevarnosti za črnega. Kljub temu pa bo beli dokazal, da je črni že izgubljen. Če že nujno ne, pa je vsekakor obramba skrajno težka. In res ne vidim, kako bi se beli lahko izdatno branil proti naslednji beli potezi.

20. Sf5! Kf8

Kar koli črni že igra, gotovo zleze v težave.

21. Se7: Ke7: 22. Sd4 g6

Zaradi grožnje Sf5+ izsiljeno. Črni skakač je tako priklenjen, da se mora črni odpovedati ali h-kmetu ali odprti c-liniji.

23. f3! h6

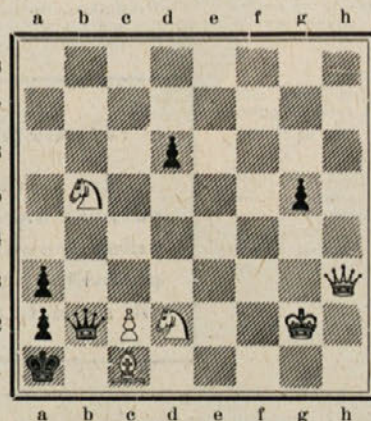
Ostali del partije moramo dati brez razlage.

24. Lh6: Sd7 25. h4 Sc5 26. Lf4 Se6 27. Se6: Ke6: 28. Td2 Th8 29. Te2! Tc8 30. Tc8: Le8: 31. Kf2 d4 32. ed4: Kd5 33. Ke3 Le6 34. Kd5 Kc6 35. a3 Le4+ 36. Ke3 Le6 37. Lh6 Kd5 38. Lg7 in črni se je vdal.

Črni ne more preprečiti, da beli ne bi uveljavil enega odvišnih kmetov. V tej partiji — pravi ob zaključku Capablancu — je beli že spočetka težil za tem, da osami črnega d-kmeta. Ko je to dosegel, je skušal še na drugem mestu priti do prednosti, kar se mu je tudi posrečilo. Ta prednost pa se je sama spremenila tudi v materialno prednost. Končnica v tej partiji pa je posebno vredna zaradi tega, ker sem jo igral proti enemu najboljših šahistov na svetu.

Problem št. 55

Dr. E. Palkoska

Beli matira črnega v treh potezah.

1.

Oče je imel štiri sinove. Vsakemu je zapustil nekaj zemlje: prvemu 784 kvadratnih metrov, drugemu 775 kv. metrov, tretjemu 748 kv. metrov in najmlajšemu 703 kv. metrov.

Vsak izmed sinov je svojo zemljo ogradil z lesenim plotom.

A glej spaka! Vsak je rabil isto število metrov lesa za ograjo.

Kako naj si to pojasnimo, ko je vendar vsak podedoval različno velik kos zemlje?

Koliko metrov lesa je vsak od njih potreboval?

2.

Pepe je staremu siromaku podaril lepo salamo. Dolga je bila 30 cm. Starec se je odločil, da bo vsak dan odrezal le en centimeter in tako delj časa užival dragoceno dobroto.

Vprašanje: v koliko dneh je siromak razrezal svojo salamo?

3.

Pepe je vprašal nekoč sina, kaj bi bilo težje, ali kila vate ali kila železa. Ko mu je sinček odgovoril, da je železo težje, je Pepe uvidel, da bo moral sinčka seznaniti s skrivnostmi naravoslovja. Zato je napravil poskus: izrezal je košček papirja v velikosti večjega novca. Nato je z iste višine spustil iz roke novca in enako veliki košček papirja. Novca je bil seveda prej na tleh. Potem je sinčka vprašal, kaj bi moral napraviti, da bi novca in papir hkrati padla na tla. Sinček je debelo gledal in dolgo razmišljal sem pa tjá, a vprašanja ni mogel rešiti.

Kdo ve, kako bi se preprosto dalo ustreči Pepetovi zahtevi? Seveda pa ne smeš novca in papirja zlepit. Nalogo moraš rešiti »fizikalno«, kakor učeno pravimo.

Rešitev ugank v 11.—12. številki.

1. Janezek ima 4, njegov atek pa 44 let.
2. Deseti draguljar je sklical ostalih devet in jim pojasnil, da je treba vsakemu odstopiti samo 5000 lir od 12.500 lir zaslužka, pa bo ponarejeni ček krit (10krat 5000 je 50.000!). Draguljarji so dejali, da se s tem strinjajo. Tako so ostale vse sklenjene kupčije veljavne. — Smešno, kaj, da tudi ponarejen ček lahko kdaj prinese lepe zaslužke!
3. Vprašanje, zakaj mesar salamo reže pošev, se zdi na prvi pogled smešno. A da stvar ni tako otročja, nam kažejo docela različna mnenja, ki so ga glede tega izrazili za rešitev tega vprašanja zbrani profesorji v Leipzigu. Prvi je menil, da se mesar boji, da bi se odrezki prelahko kotalili po mizi, če ne bi rezal pošev. Drugi: ker je podolgovata oblika odrezkov mičnejša. Tretji: ker so poševno rezani odrezki večji. Četrti: pri poševnih odrezkih maščobni drobcini izpadejo tako hitro. Vsega je bilo dvanajst različnih odgovorov. — Zdi se nam, da jo je najbolj pogodil zadnji profesor, ki je dejal, da je vzrok v naši lagodnosti. Človek z manjšim naporom reže pošev in si ne dreza s kolencom v trebuh. V tolažbo ugankarjem: naj bo Vaše mnenje tako ali tako, gotovo bo držalo, ko si pa še profesorji niso edini.

4. Vsa »globoka skrivnost« je v tem, da parnika ne vozita z enako brzino. Hitrost prvega je večja od hitrosti drugega parnika.

5. Na mizi je vsega devet kock, ki ležijo v temle vrstnem redu: črna, bela, črna, črna, črna, črna, črna, črna, črna.

6. Krojač je sicer dobro videl, a se ni nikdar naučil brati.

Vse uganke so pravilno rešili:

Poje Božidar, Mertič Alojzij, Fister Albin, Božič Ivan, vsi Ljubljana; Horvatiček Drago, Unec p. Rakeku, Bukovec Janez, Planina, p. Fara pri Kočevju.

Ostali reševalci:

Lavrih Anton, Čeč Viktor, Leskovar L., Čop Polde, Vončina Karol, Videnšek Ana, Basaj Vladimir, Resman Minka, Krušnik Slavko, Repnik Anton, Likar Rudolf, Simčič Zorko, Mikunda Franc, Lončarič Rado, Golouh Polde, Tribušon Ivan, Fugina Stanislav, Perkovec Tone, Latič Mirko, Kenda Jaroslav, Pristavec Jakob, vsi Ljubljana; Strupel Tone, Mokronog.

Nagrade so dobili:

1. Poje Božidar (Kranjc, Med Napoleonom in Leninom); 2. Mertič Alojzij (Urban, živi bič); 3. Fister Albin (René Bazin, Iz vse svoje duše); 4. Latič Mirko (Streuvels, Hlapec Jan); 5. Perkovec Tone (Turgenjev, Plemiško gnezdo); 6. Pristavec Jakob (Grazia Deledda, Golobje in jastrebi).

Rešitev kriminalne uganke v 11.—12. številki.

Detektiv Petrič je imel docela prav, ko je Pavlu napovedal aretacijo. Pri zasliševanju je namreč Pavel izpovedal, da je ob znaku za letalski alarm videl strica teči proti zaklonišču. Na prvi sliki pa je vidno, da so bila tla pred hišo tlakovana s kamnitimi ploščami. Detektivu je bilo sumljivo, da čevlji strica Janeza niso bili zamazani, ko je vendar moral teči izpred hiše po oblatenem vrtu do zaklonišča. Petrič in dr. Novak sta si na isti poti čevlje močno onesažila, kakor kaže tretja slika. Ko sta strica Janeza nesla iz zaklonišča, je ta imel čiste čevlje. Pavel se je torej lagal, da bi zabil vsako sled. Strica, ki je imel hudo razširjeno srčno arterijo, se je zlobni nečak kajpak z lahkoto rešil. Nemara je bil pohlep po dediščini po sredi.

Pravilno so rešili:

Šketar Jakob, Lajnci Zvonko, Pajar Milena, Rožič Ivan, Junek Pavel, Gozdar Rudolf, vsi iz Ljubljane.

Nagrade so dobili:

Šketar Jakob, Pajar Milena in Gozdar Rudolf.

Rešitev ugank v 1. številki.

1. S 83. korakom pripiha pospod Pepe do svoje sobe. Kdor hoče biti prav natančen, mu bo dal še en korak, da bo trudni Pepe lahko z obema nogama stal na vrhu stopnišča.

2. Avto št. 3 naj zapelje za nekaj metrov nazaj, pa bo gneče hitro konec.

3. Ezop je bil bister tič. Izbral si je najtežji zavoj, ker je dobro vedel, da se bo kmalu izpraznil, saj je bil v njem kruh, ki ga je karavana stalno potrebovala.

4. Naj se je drugi kolesar še tako priduševal, moral je »kreniti« proti severu, ker je tako »ukrenil« prvi kolesar — vozila sta se namreč na dvokolesu.

Vse uganke so pravilno rešili:

Mikunda Franc, Črtalič Josip, Golouh Polde, Tribušon Tone, Čop Polde, Lončarič Rado, Simčič Zorko, Lipovšek Anton, Cvetič Zdenko, Kotar Nace, Carman Božo, Resec Dušan, Benko Drago, vsi Ljubljana.

Ostali reševalci:

Jeglič Vladislav, Lokar France, Kern France, Breznik Lojze, Veršič Mihael, Krušič Slava, Videnšek Ana, Krušnik Slavko, Rožič Ivan, Resman Minka, Fugina Stanislav, Dolinar Jože, Gospodarič Mici, Dolinar Bronka, Vončina Karol, Likar Rudolf, Čopar Jože, Stirn Vinko, Homan Janez, Forjančič Ernest, Mojsterič Rudolf, Tance Ernest, Pahne Vekoslav, vsi iz Ljubljane; Jeromen Janko, Ježica; Hočevar Tone Stara vas p. Grosuplje; Toni Josipina, Škofljica.

Knjižne nagrade so dobili:

1. Kotar Nace, 2. Carman Božo, 3. Benko Drago, 4. Tance Ernest, 5. Pahne Vekoslav, 6. Mojsterič Rudolf.

Rešitev ugank v 2.—3. številki.

1. Slepjar je bil v resnici namazan z vsemi mažami. Recimo, da je na dirki tekmovalo 10 konj. Tedaj je na vsakega konja izstavil 100 do 200 srečk po 10 frankov. Ker je pač od vseh konj vsaj eden moral biti prvi, je sleparju ostalo 100×10=1000 frankov čistega dobička, tudi če je vsem ostalim vrnil kupnino. — Često pa je za služil še dosti več. Prvič, ker so mu srečni dobitniki radi dali drobtino od lepe nagrade. Drugič, ker mnogi drugi iz lagodnosti ali pozabljenosti niso zahtevali kupnine nazaj.

2. Dva očeta in dva sinova ter tri postelje — a vsak je dobil svojo posteljo, ker niso bile štiri osebe, marveč le tri; stari oče, oče in sin.

3. Nihče ni mogel poslati take rešitve, v kateri bi spravil skupaj samo tri pare slik. Kdor je namreč pravilno uganil tri pare, je s tem nujno uganil tudi četrtega.

Vse uganke so pravilno rešili:

Krušič Slava, Tribušon Tone, Veršič Mihael, Lipovšek Anton, Simčič Mirko, Leskovar Ludvik, Čepar Avgust, Pantič Mila, Rojc Tine, Lokar France, Črtalič Josip, Golouh Polde, Karol Vončina, Mikunda Franc, vsi Ljubljana; Novačan Stane, Mirna peč.

Ostali reševalci:

Stirn Vinko, Čopar Jože, Videnšek Ana, Krušnik Slavko, Zlebir Stane, Dojan Peter, Melančič Jože, Pare Rastko, Lipič Stanko, Karič Silva, Motar Karel, Lesjak Janko, vsi Ljubljana.

Knjižne nagrade so dobili:

1. Čepar Avgust, 2. Pantič Mila, 3. Rojc Tine, 4. Melančič Jože, 5. Karič Silva, 6. Motar Karel.

Reševalce uganke v tej številki čaka spet šest lepih knjižnih nagrad. Rešitve pošljite do 25. aprila na: Uredništvo Obiska (uganke), Kopitarjeva 6. Ljubljana.

Rešitev šahovskih problemov v 11.—3. številki.

Problem št. 50: 1. Ta5! z grožnjo 2. b6 mat. Na 1. ... Tc3 ali 1. ... Lc3 pride 2. Tg5 mat, ali 2. Lf3 mat. Ne gre pa 1. Tg4? (z grožnjo 2. Sb4 mat) zaradi 1. ... Lc3! Prav tako ne 1. Lg4? (z grožnjo 2. Db7 mat) zaradi 1. ... Tc3! To je zavedlo mnogo reševalcev.

Problem št. 51: 1. Df1! z grožnjo 2. Sc3 mat. Na 1. ... Sb5 ali 1. ... Sd5 pride 2. Se5 mat, ali 2. Lg6 mat. Ne gre pa 1. Lc4? (z grožnjo 2. Sc3 mat) zaradi 1. ... Sb5! Prav tako ne 1. Se5? (z grožnjo 2. Sc3 [2. Dh4:] mat) zaradi 1. ... Sd5!

Problem št. 52: 1. Kd2! S tem problemom smo objavili delo našega problemista V. Basaja. Kdor se je z njim malo pobavil, bo prav tako ko urednik prišel do prepričanja, da je mladi mojster nadarjen. Ta problem odkljuje mičen ključ, saj so taki mirni, diplomatski koraki kralja samega ob precej zasedeni deski vedno silno prikupni. Mlademu komponistu čestitamo!

Problem št. 53: 1. Kd7! Črni je v nujnici in mora vleči z lovcom, beli nato odmakne lovca na f5 in matira v 3. potezi s tem, da z f4—f5 mobilizira glavno grožnjo. Na 1. ... Lf5: + pa pride najprej 2. Kd8.

Problem št. 54: (škrat ga je označil s št. 52.) Zaradi pomanjkanja prostora navajamo samo ključ tega štiripoteznika: 1. Sb5—d6!!

Pravilno so reševali:

Lokar France, Ludvik Leskovar, Klobovs Anton, Stirn Vinko, Basaj Vladimir, inž. Simčič Mirko, Stanko Dolšina, Čopar Jože, Simčič Drago, Čeč Viktor, Robič Pavel, Likar Rudolf, Mikunda Franc, Golouh Polde, Jeglič Vladislav, Karol Vončina, Črtalič Josip, vsi Ljubljana; Drago Horvatiček, Unec pri Rakeku; Jeromen Janko, Ježica.

Zreb je nagradil:

1. Leskovar Ludvik (Jammes, Gospod Ozeronski); 2. Simčič Drago (A. Munthe, San Michele); 3. Lokar France (Durych, Marjetica); 4. Mikunda Franc (Urban, živi bič); 5. Basaj Vladimir (Turgenjev, Plemiško gnezdo); 6. Golouh Polde (Grazia Deledda, Golobje in jastrebi).

Reševalce problema v tej številki čakajo tri lepe knjige.

Rešitve pošljite do 25. aprila na:

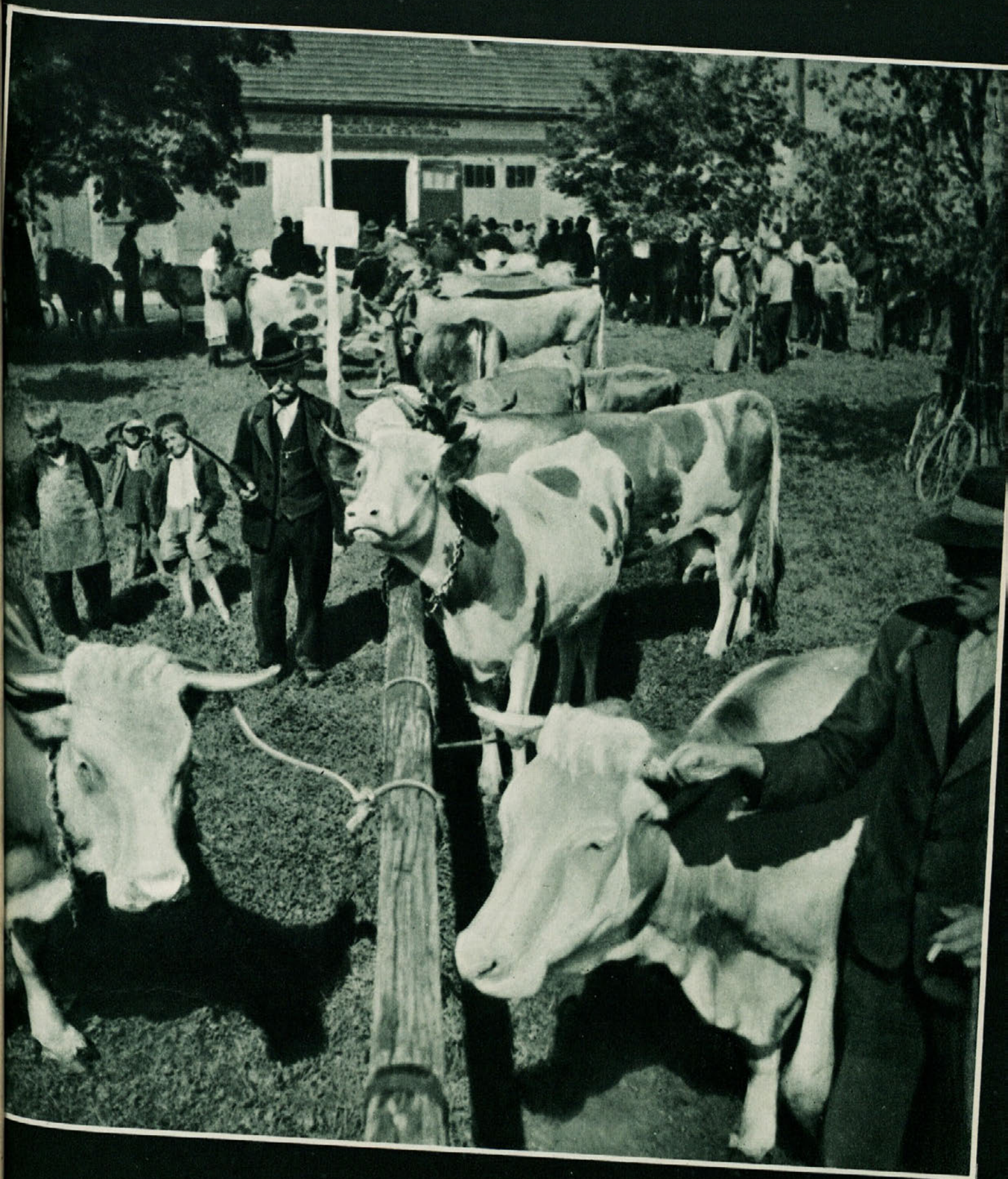
Uredništvo Obiska (šah), Kopitarjeva ulica št. 6, Ljubljana.

Urednikova torba: G. V. B. Ljubljana: Pismo sem prejel. Po-hvaliti moram vašo vztrajnost. Upam, da bom do prihodnje številke že vse pregledal in potem kaj priobčil. Hvala in pozdrav!

Opozorilo p. n. naročnikom!

Tej številki so priložene položnice za poravnavo naročnine. Kdor je list že plačal, naj položnico shrani, druge pa prosimo, da se jih poslužijo. S prihodnjo številko bomo list ustavili vsem, ki ne bodo imeli naročnine plačane.

Naročnina: za celo leto znaša 40—lir, za pol leta 20—lir, posamezna številka 4—lire. — Naročnina se plačuje vnaprej po položnici poštne hranilnice št. 17.915 ali pri upravi »Obiska« v Ljubljani, Kopitarjeva ulica 2 (Ničman). — Rokopisi se ne vračajo. — Urejuje Mirko Javornik. — Za uredništvo odgovarja Ludvik Klakočar. — Izdaja in tiska Ljudska tiskarna v Ljubljani (Jože Kramarič).

Dogon na deželi

značilna slika iz današnjega kmečkenga dela in življenja

Pomladno kolo okoli zelenega Jurija

(Belokrajinski ljudski običaj iz Črnomlja. Slika je dal na razpolago Institut za glasbeno folkloro v Ljubljani, ki ga vodi g. Fr. Marolt)